

GOULVEN PENNAOD

KREIZENN IMBOURC'H STURYEZHOURIEZH

LAVAR 04

PREDER

Kaier 138

Kerzu 1970

TAOLENN

GOULVEN PENNAOD

An droienn war-gresk.....3

KREIZENN IMBOURC’H STURYEZHOURIEZH

Notennoù-labour.....7

Roll an notennoù-labour.....7

GOULVEN PENNAOD

AN DROIENN WAR-GRESK

Anv a ra F. KERVELLA (YBB 329) eus ur "stumm war greskiñ" a raimp anezhañ amañ da heul "troienn war-gresk", en abeg da 'r ster resis a roer da'r ger *stumm* er yezhadurezh vrezhonek abaoe an embannadur gant R.HEMON eus an DGIB (Kentskrid, P.4), hag ivez dre ma vez savet al liesgerioù a zo *war-* o c'hentañ elfenn gant pennrann ar verb (*war-sav*, *war-dreuz*) ha neket gant an anor-kadarn. Eilskriavañ a reomp amañ § 562 YBB ma ro un diskleriadur eus an droienn :

"AR STUMM WAR GRESKIÑ. Setu skouerioù :

Uheloc'h-uhel pe *uheloc'h-uhelañ*

pelloc'h-pell pe *pelloc'h-pellañ*

gwelloc'h-gwell pe *gwelloc'h-gwellañ*

gwashoc'h-gwazh pe *gwashoc'h-gwashañ*

muioc'h-mui pe *muioc'h-muiañ*

hag all.

Daou stumm disheñvel a zo enta : en anvioù-gwan pe adverboù reizh e vez lakaet an derez plaen war-lerc'h an derez uheloc'h, pe an derez uhel war-lerc'h an derez uheloc'h.

En anvioù-gwan pe adverboù direizh e vez lakaet stummoù direizh an derez uheloc'h war-lerc'h ar stummoù reizh, pe neuze an derez-uhel.

Lavarout a c'heller a-se ne deo ar stumm kentañ roet nemet an eil, a zo bet kollet an dibenn *-añ* anezhañ."

Dibaot a wezh, dre eurvad, e vez kavet kement a ziswirionezioù e YBB en ur ober un nebeut linennoù.

Lavaromp da gentañ n'eo ar stummoù "direizh" *gwazh*, *gwell* (ha *mui*), ent istorel, nemet ar furmoù diazez, ma voe staget oute a c'houde, dre hevelebekadur, an dibenn *-oc'h* eus an usrez a gaver gant an adanvoù hag adverboù all. Da skouer e vez kavet *gwell* (ouzhpenn Kb. Kn. *gwell*, kammed Kb. **gwellach*, na Kn. **gwella* en usrez) abaoe hBr. *esguel* (a vije aet da **ezwell*) "ez a dreist", o treiñ La. "nitet, superuenit", diwar ar ger **guel*, a.k. "dibab, dreistelezh", deut da vezañ arveret en teir yezh predennek evel usrez *da*, *mat* (DGVB 166). E krBr. n'eus nemet *guel(l)* ivez a vez testeniekaet ha fonnus e arver betek an 19^t kantved (GIB 1138-39). En eneb, ne gaver ar skouerenn gentañ eus *gwelloc'h* (skrivet '*güelloc'h*') nemet e geriadur GReg. (p. 624) hervez GIB 1142. Ur skouer hepken a *gwashoc'h* (skrivet *goazoch*) e krennvrezhoneg, roet gant C. b. (GMB 268, GIB 1177), pa vez testeniekaet stank *gwazh* (skrivet *goaz*), e krBr. evel er yezh nevesoc'h (GIB 1125-6). Dianav krenn eo *muioc'h* ivez e

krBr. (DEBM 339).

Evit a sell ouzh an droienn war-gresk e vo ken kentelius all gwelout an doareoù kozh anezhi.

E krennvrezhoneg e lenner *goaz oz goaz* (N. 1111) ; diwezhatoc'h, pa veze skrivet ar c'hemmadurioù, '*goacz-oc'h-voacz*' (GReg. 725) ; en 19^t kantved '*goaz oc'h goaz*' (ISV. 403), ur skrid hemañ savet gant G.MORVAN eus Bro-Leon. Ne vez roet gant GIB, a dennomp hon skouerioù dioutañ, skouerenn ebet eus *gwashañ* evel eil elfenn, met GIB 1117 a veneg '*goasoc'h-goas*' (ISV. 488) ha '*gwasoc'h-gwas*' (IAI. 75) ma hañvalje ar c'hentañ termen bezañ furm eilel *gwashoc'h* an usrez.

Evit a sell ouzh *gwell*, ne hañval ket an droienn war-gresk bezañ testeniektaet e krennvrezhoneg. Gant GReg. 624 e kaver avat '*güell ouc'h vell*' (gant ar c'hemmadur / gü / : / v / a ziskouez ur skouer leonek) ; ret eo gortoz an 19^t kantved evit kavout '*gwelloc'h-gwellañ*' (JKS. 75, gant Troude ha Milin, BrL.) ha '*guelloc'h-guellañ*' (OZB. 14, gant Kerne, BrL.), ma 'z eo anat e fellas da 'n aozerion reiñ un heuliad usrez-dreistrez evit ezteurel an droienn war-gresk (sl. GIB 1139, 1142).

Ar goulenn kentañ hon eus da ober ouzhimp hon-unan eo hemañ : hag un usrez en *-oc'h* eo hon eus evit gwir el lodenn gentañ ?

Gwelet hon eus e veze skrivet *och* (*oc'h*) evel ger distag e krennvrezhoneg hag alies a-walc'h e raknevezvrezhoneg, ar pezh na c'hoarvez ket, evit kement a ouzomp, gant dibenn *-och* (*-oc'h*) an usrez.

A zo mui : ne vez kemmet morse war-lerc'h an usrez e brezhoneg. Padal ne c'hell ar skouerioù tennet diouzh GReg. nemet aroueziañ a-getep *-wazh* ha *-well* en elfenn ziwezhañ. Ha dres, e geriadur Moal, MOA. 385, e kaver an droienn : (cheñch) '*oc'h-vell*', o treiñ "changer à profit" (GIB 1139), hag anat eo en hon eus amañ un araogenn *oc'h* a c'houll ar blotadur war he lerc'h : *cheñch oc'h well*. Anat eo ez eo an araogenn-se a gaver en droienn war-gresk. Dre ma veze heñvelson ouzh dibenn *-oc'h* an usrez e c'hoarvezas ur c'hemmesk a zisoc'has da gentañ er falskredenn e veze arveret an usrez er c'hentañ termen, ha neuze ne voe ket kemmet ken. Evit echuiñ e voe lakaet da eil elfenn an dreistrez evit respont da 'n usrez-se en un darn eus ar brezhonegva.

Doareoù estreget hemañ a gaver c'hoazh evit ezteurel an droienn war-gresk.

Unan hon eus gwelet c'hoazh gant '*goaz oz goaz*' N. 1111, a dalv, anat, *gwazh-ouzh-gwazh* ; an arver eus *-ouzh* eo ivez a zo testeniektaet e '*muy ouz muy*' B. 103 (sl. LILIC³ 17) ; arveret e vez *ouzh* evel-se e BrT., dindan ar stumm '*euз*' a-wezhioù.

E BrE. e reer gant un trede doare, gant *âr* : '*guèl-ar-uel*' (TE- 336, GIB 1139) ; '*gouah ar gouah*' (NG-569), '*gouah-ar-ouah*' (HS150), '*goah-ar-oah*' (TE-9), sl. GIB 1126. Anat eo hon eus, a-getep, *gwell-âr-well* ha *gwazh-âr-wazh* (zoken e NG-, rak er skrid-mañ ne skriver ket dalc'hmat ar c'hemmadurioù, sl. CHV xxxiv),

Tri hent a gaver enta da sevel an droienn war-gresk :

- a) gant an araogenn *oc'h* (+ kemmadur blot) ;
- b) gant an araogenn *ouzh* (hep kemmadur da heul) ;

k) gant an araogenn *âr* (+ kemmadur blot) ; an araogenn o vezañ lec'hiet etre ar furmoù usrezel *gwazh*, *gwell*, *mui*.

N'eo ket dre zegouezh e kaver an teir araogenn-se arveret en hevelep trienn, hervez al lec'h, er brezhonegva : peuzheñvelster int en orin.

Anavezet mat eo ster *ouzh* "a-dal da, a-stok gant, e-kichen" ; an hevelep ger a gaver e Kb. *wrth*, Kn. (*w*)*orth*, hIw. *frith*.

Ne daoler ket pled a-walc'h, en abeg da Kb. *ar* ha BrE. *âr*, deut da dalvezout "war, a-us da", e oa gant o henstumm **are* (sl. Gn. *Are-morica*) ster "a-dal, a-stok, e-kichen", ur ster hemañ a vez miret e Kb. *arfordir* ha Br. *arvor* "bro e-kichen ar mor, a-dal da'r mor", pe c'hoazh e Br. *arbenn*. Testeniekaet eo ar ster-se en hBr. *ni dodeo coblon ar X hor ha hanter* "ned eo *keveun *âr* (= "war-dro, e-kichen") dek eus ha hanter" (DGVB 268). A-zivout *âr*, e arver hag e sterioù, sl. Caerwyn WILLIAMS, *Ct* 2, 305-324.

Nebeutoc'h a evezh c'hoazh zo bet taolet ouzh *oc'h*. Meur a hini a gred pe a grede, evel HEMON TPMB, n'eus anezhi nemet un adstumm, da *ouzh*. FLEURIOT en deus prouet avat ne oa ket gwir : "Ce mot est différent de *ouz* issu de *gurth*, est aussi ancien que *ouz*, et semble à rapprocher du gall. moy. *ach* "près de" dans *ach y law* "près de lui" (littéral. "près de sa main").() Le sens de *oc(h)* serait "près de, contre", "envers". He c'havout a reer, dibaot a-walc'h, e KrBr., en ur skrid eus ar 14^t kantved da gentañ : *da vout in nos oh-e costit* "da vezañ en noz *oc'h* he c'hostez" (RC 34, 247 ; 35, 129) ; diwezhatoc'h, *och pep pirill mir ma enef* "*oc'h* pep arvar, mir ma ene" Pm. 193 (embannadur 1530 ; en emb. 1622 e lenner : *ouz pep piril*) ; e C.b., v° *lousouenn*, e kaver *ouch* troet "(resembler) à" DEBM 347 ; sl. GMB 454 evit skouerioù nevesoc'h. Hervez HEMON (l.m.) "Ces formes sont encore rares au dix-huitième siècle (). Je trouve en Léon, vers le début du dix-huitième siècle, GS. p. 256 *och*. Mais ces formes ne deviennent fréquentes qu'au dix-neuvième siècle." Evit VALLEE, an hevelep ger hag *ouzh* e oa, pa skriv, QL 194, dindan talbenn '*ouz*' : "Et *oc'h* en Léon". Met merzhet hon eus endeo div araogenn a oa em zaspazhet an dachenn :

war : hKb. (aet da get buan) ; Kn. ; BrKLT ; BrE. er 17^t kantved (aet da get) ;

âr : hKb. ha Kb. ; hBr. ; BrE. (miret e BrKLT evel rakger *ar*-hepken).

An hevelep tra a c'hoarvezas amañ gant :

ouzh : BrKT. (hag a-wezhioù BrL. e lec'hioù zo) ; BrE. dindan ar stumm '*doh*' = *douzh*, kemmesk etre *ouzh* ha *diouzh*.

oc'h : BrL. (ne hañval ket kemmañ hiziv, met kemmet he deus, sl. a.-zioc'h).

Eztaoladur an droienn war-gresk a ziskouez un dasparzhadur ec'honderel heñvel : *oc'h* e BrL., *ouzh* e BrTK, *âr* e BrE. (ma kaver, *ouzh* ivez, eleze '*oh*', treuzkemeret evit un usrez evel ma vo gwelet).

Betek bremañ e voe studiet an droienn war-gresk gant teir furm a usrez diverk *gwazh*, *gwell*, *mui*, ha hañvalout a ra ez eo gante e krogas an droienn.

Hogen, adalek mare ar c' 'hrennvrezhoneg, e kaver an droienn gant anvioù-gwan en eunrez. Lenn a reer, da skouer, M. 1988, *claff ouz claff* = *klañv-ouzh-klañv* ; hervez ERNAULT, MM 177 n. 13, e ve ar goshañ skouer gant un eunrez, ha keñveriañ a ra gant BrT.

'moan-euz-moan' (gant 'euz' adstumm, da ouzh), BrL. 'stard-oc'h-stard' = start-ouzh-start.

VALLÉE (QL 151, n. 5) a lavar ivez : "On peut former avec tous les adjectifs des expressions analogues [ouzh ar re studiet a-raok gant am usrez], seulement le second terme se met le plus souvent au superlatif : *tommoc'h-tomma* (), *kaeroc'h-kaera*". Gwelet hon eus n'eo ket bet iinet arver an dreistrez gant VALLEE peogwir en en kaver gant TROUDE ha MILIN, met marteze a-walc'h e kave e oa "reishoc'h" un dreistrez goude ar pezh a grede bezañ un usrez. Hogen, ken evit BrT. (LE CLERC, GBT 130), ken evit BrE, (GUILLEVIC-LE GOFF, GBV 74), e reer gant an eeunrez evit an elfenn ziwezhañ. MARY (PGBV 26) a ro da skouer 'brasoh vras'. MARY a lavar e reer ivez e BrE. gant 'brasoh pé bras' gant an hevelep ster : da gredin eo en hon eus amañ un distresadur bet savet ur wezh m'eo bet e kavet ouzh amañ, ha seul aesoc'h e oa ma ne gaver ar ger-se ken nemet er ger 'open' = ouzhpenn, ma 'z eo hanter guzhet, hag en un nebeut troiennoù evel 'face-oh-face' (L'A- 151), 'poent-oh-poent', 'pen-oh-pen' (sl. DBFV 172), ha ma oa troet da 'doh' en e arverioù all. Kavout a ra dimp avat ez eo bet anavezet oc'h e BrE. rak, e-kichen 'beg-oh-beg' ha 'mesk-oh-mesk' a zave, a-getep, da beg-ouzh-beg ha mesk-ouzh-mesk, e vez testeniektaet ivez 'béeg-oh-véec' (L'A- 380) ha 'méssqu' oh-véssque', 'missqu' oh-vissque' (L'A- 275), gant kemmadur, na c'hellont bezañ sur a-walc'h nemet evit, a-getep, beg-oc'h-veg ha mesk-oc'h-vesk. Setu perak ez eo diaes gouzout petore araogenn a gaver en droienn war-gresk roet gant L'A- ivez (P. 321) 'donétt de-vouutt fin-oh-fin' o vezañ ma n' eus kemmadur ebet.

Faos eo enta dezrannadur F. KERVELLA war an droienn war-gresk. Degemer a c'haller avat e ziskleriadur pa lavar e vez ar pouez war an termen diwezhañ atav (YBB 473), met n'eus arvar ebet e teu diwar ar falskredenn ez eus un usrez en -oc'h eus ar c'hentañ hini.

09/10/1971

KREIZENN IMBOURC'H STURYEZHOURIEZH

NOTENNOÙ-LABOUR

ROLL AN NOTENNOÙ-LABOUR EMBANNET

KIS-EOO1 – KIS-DO29 Preder 123-124/51-99 1969.

KIS-EO30 17 09 68 hoali	13
KIS-E031 13 12 68 a-ratre, ahez, karrent, karront, karriv	13
KIS-BO32 30 12 68 ahez, ac'hez ac'hezañ	14
KIS-BO33 06 01 69 aparted, debarzh, mill (-dir, -vor)	15
KIS-BO34 20 05 69 ar Tchekiz	16
KIS-EO35 31 05 69 Gl. "cabinet", Br. tevezvod	16
KIS-BO36 02 06 69 areizh, kevareizh, tevezvod, gledig	16
KIS-EO37 10 06 69 Gl. "initiative", Br. kentod	17
KIS-EO38 28 08 69 ent dirak anv-gwan hepken	18
KIS-EO39 15 02 70 delizherennadur kefridiel ar sinaeg	18
KIS-EO40 11 07 70 Gl. "anecdote"	19
KIS-EO41 10 08 70 Gl. "manifester" ; Sz. "management"	19
KIS-EO42 14 08 70 *ardeiñ +	20
KIS-EC43 24 11 70 Gl. "priorité"	20
KIS-EO44 28 12 70 Gl. "silencieux", "insonoriser", "bouche en cœur", "intimité"	21
KIS-BO45 05 01 71 kilweniñ, taveler, disdassoniañ	21
KIS-EO46 11 01 71 'gelen', Kb. gâl, Br. *galen, * nañv	22
KIS-EO47 13 01 71 Br.*galen, *neñv	23
KIS-EO48 07 03 71 hBr. comarguoed/comarguid	23
KIS-EO49 09 03 71 Gl. "expérience" ; Br. *galen	24
KIS-EO50 11 04 71 Br. *galen, *nañv ; arouez Sina ; stell	25
KIS-EO51 16 04 71 Kn. desedha	26
KIS-EO52 21 04 71 Gl. "-isant", Br. (el)idik	27
KIS-EO53 21 06 71 Gl. "exhiber" ; Sz. "emergence"	27

KIS-EO54 22 06 71 Gl. l'intuition", "praxis"	28
KIS-EO55 24 06 71 nid-, nad-	30
KIS-DO56 07 08 71 Gl. "diagnostic", "pronostic", "probabilités", "analogie", "homologie", "équivalence", "identite", "accent tonique"	32
KIS-DO57 08 71 Gl. "signification", Br. eulad	35
KIS-DO58 08 09 71 Gl. "classe", "genre", "espèce"	37
KIS-EO59 13 08 71 Gl. "type"	39
KIS-BO60 14 08 71 Gl. "spéculer", "spéculation"	40
KIS-BO61 15 08 71 Gl. "objet", "objectif", h.a.	40
KIS-EO62 16 08 71 ergor-, dangor-	42
KIS-EC63 16 08 71 Gl. "objet", "sujet"	44
KIS-EO64 16 08 71 Gl. "intuitif", "discursif"	46
KIS-EO65 16 08 71 naderezh, meizerezh, daelerezh	48
KIS-EO66 21 08 71 skrivadur an anvioù rusianek	50
KIS-EO67 02 10 71 treuzlizherennadur ar c'hirillek	50
KIS-EO68 11 09 71 Gl. "présent", "présence", "presentifier"	51
KIS-EO69 13 09 71 Gl. "représenter", représentation", "présentation"	53
KIS-EO70 21 08 71 talvoudenn, endalc'henn, yalc'h, ardaladur, dreistad al liñvelezh, keñverioù-kenderc'hañ, dezv ha lezenn	56
KIS-EO71 15 09 71 -id-	57
KIS-EO72 13 10 71 Gl. "inceste", Al. "Blutschande" ; Sz. "clan" ; Gl. "symbole"	58
KIS-EO73 14 10 71 Al. "Blutschande" ; Gl. Sz. "clan" ; Gl. "symbole"	60
KIS-EO74 15 10 71 gwadserc'h, argel ; Gl. "idéa"l"	61

KIS-E030 – Hoali

(A da B - 17 09 68)

A-zivout **hoali**. Benel eo kb. *hoedl*, hogen g. Br. **hoal** hervez Hemon GIB 1316, a ro avat "an drede hoazl" hervez Greg. Kavout a reer ivez 'c'hoael-vad', GMB 322. N'eus arvar ebet e rank bezañ b. e Br. ha ne voe graet g. nemet dre fazi Ernault GBG 226, heuliet gant Hemon. Ne vern ket kalz avat o vezañ n'eo ket bemdez e reer gant ar ger-se.

Disheñvel eo evit a sell ouzh hoali (krBr. *berrhoazly* P. 218 ; skouerenn nemeti eus *-hoali* a gav din). E gevatal a gaver e Kb. *hoedli* (e krKb. hepken mar kredan GM 283) anezhañ un anor-kadarn. N'eus arvar ebet evidon ez eo krBr. *berrhoazly* evit **berrhoazliff* gant fatadur /ṽ #/ a gaver alies a-walc'h. Ur verb eo enta. Ar skritur "reishañ" a vije **hoaliñ* bremañ, met o vezañ 1° ez eo skrivet *-i* gant GIB, 2° n'eus testenn ebet, eus **-iff*), **-iñ* er ger-se ha n'eo va soñj nemet ur vartezeadenn (na pegen gwirhañval e ve), furoc'h eo skrivañ *-i* hep prederiañ ouzhpenn. Met o vezañ m' hon eus, d'ar gwirhañvalañ, un anor-kadarn, e vo frealzet da galon moarvat pa livirin dit e ven a-du evit e lakaat da c'hourel... "An hoali(ñ) = ar bevañ", e-keñver furmidigezh, ha neuze "ar berrhoali(ñ)" evel "an dreistbevañ" h.a.. Un arguzenn ouzhpenn evit chom hep kemmañ ar skritur *-i* eo e oa an anor-kadarn un anv-kadarn gwirion, ha re anezhe, evel c'hoari, ha moarvat krBr. *pridriry* marteze (?) *kefridi*, ne ziskouezont tamm /ṽ/ en o gerdarzh ; diwirhañval eo, da 'm soñj evit *-hoali* , met ne'm eus prouenn ebet.

KIS-E031 – a-ratre, ahez, karrent, karront, karriv

(A da B - 13 12 68)

A-ratre. Ne 'm eus kavet tra ebet, nag e *RC*, nag en *BC* nag en dornlevrioù pe geriadurioù. Ne ouzon ket zoken e pelec'h e vez arveret an droienn-se, na zoken ha bev eo... Evit e-ratre e welan GIB 686 ma kaver *e-ratre vat* gant MOA, ar pezh a ra dave d'ur ger benel anavezet e BrT.. Forzh penaos ar strollad /tr/ a zave 1° pe d'ur ger romanek ; 2° pe d'ul liesger amstrizh. Tuet e ven da welout amañ *rat* (benel) + *re(z)* : sl. BrG. '*lakât an treo'n o reaz*' pe '*war o res*', meneget *Mirouer* p. 193 ; '*tra rez*' idem ; met gwall arvarus eo en abeg d'al lies ger kuzhet dindan Br. **re(i)z(h)** ! Soñjal a c'haller ivez - diwar ar stumm - e *rat* + *tre*, pe *rat* + *dre*, met ne welan ster ebet. Etimologiezh Rusquec n'eo ket diwirhañval evit ar wezh, sl. DGVB 293. O vezañ ne ouzomp tra resis ebet war ar pep gwellañ eo mirout ar ger evel m'emañ. Diwarnañ neuze e c'haller atav sevel an deveregeoù a venegez. ()

Daoust ha lavaret 'm eus dit diskleriadur Kentel a-zivout *Kêraez* ? O tont eus *Kêr* (nepell eus *Kêraez*, ha gwezhall pennlec'h ar plou) + La. *accessus* "hent-roman". Daoust ha ne ve ket brav adober gant *ahéz* evit It. *autopista*, Al. *Autobahn*, Gl. *autoroute* ? Embannet eo

bet e bennad "Un nom des anciennes routes : Carhaix" e Revue Internationale d'Onomastique, 1966 255-270. Bez' ez eus **karrent** tr. "chemin pour charrette", **karront** (benel) tr. "chemin creux" (Kervella, *Evezh.* 27) ; *karriv* (anv-lec'h *Cariou, Cario*), sl. Kb. *rhiw* "grav", *karrbont* tr. "pont pour chars" (Quentel, l.m. 260-61). Evit **ahez**, sl. Kb. *aches*.

KIS-E032 – ahez, ac'hez, ac'hezañ

(B da A - 30 12 68)

Lakaomp enta **ahez** (pe *ac'hez* ?) en arsanailh da c'hortoz goulenn. Evit *Autobahn* ? Ya, met **gourhent** zo a-walc'h evit ar mare. Soñjal a ran kentoc'h en arverioù arbennikoc'h. Lakaomp da skouer ar riblennad ec'honder ma ranke ar gloenn Apollo tremen enni evit treuziñ an aergelc'h war he distro : un **ac'hez** 40 km led (pe 3° korn) he doa evit treuziñ an aergelc'h. Tostoc'h emañ marteze da ster ar ger latin. Met dreist-holl e vast d'un ezhomm er yezh arbennik. Da'm meno e tleomp plediñ gant ar brasañ evezh da greskiñ ar yezh arbennik, hollek, difetis, en ur ger yezh ar preder, rak ar yezh-se zo andoniek e-keñver ar yezh fetis pemdeziek. A-benn dek vloaz ne vo mui komzet eus *Autobahn* marteze, nemet e vo preder an dud gant diraez amkanioù nevez, ha tu a vo bepred da gomz eus **ac'hez** an amkanioù-se. (Ur verb **ac'hezañ** (ouzh) a vo tu da arverañ ivez).

KIS-B033 – aparted, debarzh, mill(-dir, -vor)

(A da B - 06 01 69)

Sot pitilh eo, evel reizh, *gouennzisrannerezh* ABK, rak 1° re hir ha divalav ar ger ; 2° faos, o vezañ n'eo ket kement ar gouennoù hag ar c'heneloù a zispartier en Afrika ar Su : sk. "gwenn" eo ar Japaniz, met "bastard" an Arabed, hag "indiat" an Indiz, zoken re ar Gwalarn gwennoc'h o c'hroc'hen gwall alies eget ar vBoeren... Ne ouzon ket hag arveret eo bet *apartheid* en *Emsav*. Gant ne ve ket bet e kinnigan :

a) ger etrevroadel : **aparted**, benel evel hon anvioù e *-ted, -ded* ;

b) ger brezhonek : **debarzh**, gourel evel Br. **parzh**. Ar ger-mañ a gaver evel verb gant GReg. '**dibarz**' (GIB 275 a ro ur skouerenn all ; an diaoul a oar perak eo skrivet '*debarz*' gant Nemo : ne ra fouter, rak ar ger zo dianav krenn ha dizimplij goude daou gantved ha ni a c'hell reizhañ e **debarzh**). Ster "dibab" a vez roet, met krKn. *dybarthy* a dalv "divide,

separate" (ger-tasmant eo Kb. *dybarthu* meneget GMB 162, bet ijinet gant Pughe hervez ar Kn. evel meur a hini all, sl. GPC 1113). krKn. *dybarth* (benel evel Kn. *parth*) zo sklaer e ster : *yn tresse dyth dybarth gvraf / yntre an mor ha-n tyryw* OM.25-26 "en trede deiz e rin un *debarzh etre ar mor hag an tiriou". Klotañ a ra mat-tre gant meizad an *apartheid* berr ar ger, a-walc'h ouzh **parzh** evit bout komprenet hep re a ziaester, ha keltiek ouzhpenn... (dev.: **debarzhiñ** v. -et ; **debarzhus** ; **debarzhted**, h.a.).

A-zivout Kb. **milltir**. Kinnig a ran : **mil** = 1000 ; mill-dir pe **mill** b. = 1609 m, **mill-vor** = 1852 m. Nay eo **miltir-mor* ! (Notañ e veze blotaet goude *mil*, GMB 416-17 ; sl. *a vil-vern*).

KIS-E034 – ar Tchekiz

(A da B - 20 05 69)

"An Dcheked" ; nann, nann ha nann ! Amañ hon eus /č/, ur vouezhiad eeun (eviti da vezañ un daousoniad ent soniadoniell [tʃ]). E brezhoneg, n'eus ket un hevelep mouezhiad, hogen ni hon eus an tostañ outi, bezet /š/ hag abaoe hanterkant vloaz da nebeutañ ne gemmer ket /č/ ~ /ž/ (eleze *ch* ~ *j*) ; neuze n'eus nemet un diskoulm : skrivañ "ar Tcheked" pe, gwelloc'h da 'm soñj, "ar Tchekiz" (gant an unander "Tchekad"), — evel ma lavaromp "ar psikologiezh".

KIS-E035 – Gl. cabinet, Br. tevezvod

(B da A - 31 05 69)

Ur gudenn all a'm eus da ziluziañ. Ne c'hellomp ket kenderc'hel da arverañ "strollad-maodierned" war skouer kinnigadenn Vallée. Er yezhoù bras amezek e reer gant *Kabinett*, *cabinet*, *gabinete*. Daou ziskoulm hon eus : lakaet o defe Iwerzhoniz ur ger keltiek mat, e c'hallfemp e zegemer ; a-hendall e savfen a-walc'h ur ger diwar **tevez-**, **tevezvod** da skouer (mar davean d'ar ster a zo gant *tywys*, *toguisoc*, e klotfe azas a-walc'h) ; e penn an **tevezvod** e ve an **tevezeg**. Daou zoare zo d'ar vaodierned da labourat a-stroll, pe gant al Leviour (**tevezvod** + **leviour**), ha neuze e rafemp gant Kuzul al Levierezh ; pe hep al Leviour, ha neuze e rafemp gant **Kuzul an Tevezvod**. Petra a soñjez ?

KIS-EO36 – areizh, kevareizh, tevezvod, gledig

(A da B - 02 06 69)

"Strollad-maodierned" zo hir. En Iw. e reer gant *comh-aireacht* = Sz. *Cabinet*. Anavezet mat eo hIw. *airecht* g. "emvod, strollad tud" : klotañ a ra gant Kb. *araith*, Kn. *areth* ha Br. **areizh** a anavezet mat, met ar re-se zo benel. Iw. *comh-aireacht* zo benel (evel *aireacht* bremañ en iwerzhoneg) ; reiñ a rafe ***kevareizh**. Setu a lavar Vendryes (LEIA A-43) : "Le sens 'discours, échange de paroles' paraît le plus ancien d'où 'parlotte, assemblée' (Gwrizienn Ie. **rek-*). Diouzh un tu all, Sz. *Cabinet minister* a vez troet *aire* en Iw.. Met n'eus kenorin ebet etre an daou c'her : *aire* "den libr", bet tostaet ouzh hIn. *árya-* "aotrou, rener" Árya- "Ariad", met n'eo ket peurziogel (LEIA A-42), bez' e vije Br. ***erieg** moarvat.

N'eus netra da dennañ eus ar Kb., a gav din (*cabinet*).

Ar ger ***tevezvod** a ginnigez n'eo ket fall. () Gwelout a ran e rez gant "Leviour" = "Penn-Stad" ; keuz a'm eus evit ar ger **Gledig** bet arveret a krBr. *Gloedig* evel anv ur c'hont a Gernev, sl. krKb. *gwledig* "lord, king", hBr. *guletic* (DGVB 193) ar **gledig** a rank merat glad a riez evel un tad a familh na petra 'ta.

KIS-E037 – Gl. initiative, Br. kentod

(B da A - 10 06 69)

Poaniet 'm eus war un droienn da gaout evit lavarout emañ ar gwir gant un aozadur da luskañ un argerzh, Gl. *"le gouvernement a l'initiative des lois"*. An hevelep kudenn a sav gant an adverb *"spontanément"* evit diskouez e ra un aozadur un dra bennak diouzh e lusk dezhañ, ha n'eo ket dre ul lusk o tont a lec'h all, **emdarzh**ek n'eo ket azas amañ, rak en arver en enebomp ouzh **emouizie**k. Dre forzh palvata on degouezhet gant **kentod**, **kentodiñ**, **h.a.** (*kent-* *-od*). Spletoù ar ger zo : berr eo, aes da zistagañ, aes da zeverañ, aes da glokaat gant ur rummad diwar ar bennrann *-od* (**eilod**, **adod**, **peurod**, ha.) ; ouzhpenn se n'emañ ket pell ster *-od* amañ diouzh ar ster en deus en termenou all en arver : **gwezhod**, **danod**, **emod**, **amod**, **enod**, **ezod**. Ar rebech gant an avihaniged : chimik a-grenn. Met ar rebech-se a'm lez seder. Soñjet 'm boa e **kentosod** (Kb. *cynosod*), met gwell a kavan **kentod**. Setu frazennoù ma arverañ va dozvadenn : "Ar gwir-kentodiñ zo ar gwir da zivizout an danvez lezennoù he devo an Dael da studiañ". "An ali a vez goulennet gant ar Gouarnamant digant an Dael ; en eneb, e vez eztaolet an hetadenn a-gentod gant an Dael".

KIS-E038 – ent dirak anv-gwan hepken

28 08 69 (A da B)

Kudenn **ent**. Sell ouzh an notenn lakaet gant RH P. 133 (TPMB 131) : n'eus arvar ebet evidon e ranker lenn **en**, araogenn. Ar skouerenn nemeti e vije e brezhoneg eus an arver dirak un anv-kadarn. Ret eo din lavarout, avat, e vez kavet "yn predikativel" e krenngembraeg dirak an ak. kenkoulz hag an ag. : "yr hwinn yssyd etto *yn vrynn* uchel" "an hini a zo c'hoazh 'ent vre' uhel", *mi a'th roessum yn wreic y Uanawydan* "me a'z roas 'ent wreg' (= evel gwreg) da vManawydan" (GMW 19 ; 215). O vezañ avat ma teuas da ledanaat kalz ar stumm predikativel e Kb. e c'hell bezañ un aspadenn gembraek hepken. An arver e Kn. zo heñvel ouzh hini ar Br. : dirag ag. hepken. Ha da'm soñj eo fur chom hep e arverañ gant ak..

KIS-E039 – Delizherennadur kefridiel ar sinaeg

(A da B - 15 02 70)

Amañ kevret e roan dit delizherennadur kefridiel ar sinaeg, hag a-zindan an hini bet arveret peurliesañ :

a	o	e	i	ü	u	b	p	m	f	d	t	n	l	z	c	s	zh	ch	sh	r	j	q	x
a	o	e	i	ü	u	b	p'	m	f	d	t'	n	l	ts	ts'	s	tz	tz'	hs	j	ch	ch'	ss
g	k	h	ng																				
g	k'	h	ng																				

Amañ da heul an distagadur e Peking (Běijīng) eus ar c'hensonennoù :

dist.		dist.		dist.		dist.		dist.	
b	p	p	p'	m	m	f	f		
d	t	t	t'	n	n			l	l
z	ts	c	ts'			s	s		
zh	tʂ	ch	tʂ'			sh	ʂ	r	ʐ
j	tɕ	q	tɕ'			x	ç		
g	k	k	k'	ng	ŋ	h	x		

(*Modern Chinese Reader*, Peking 1963, 1, 61).

KIS-E040 – Gl. anecdote

11 07 70 (A da B)

Evit "anecdote". hIw. *scél* = krKb. *chwedl* = krKn. *whethel* → krBr. **huezl* > Br. *c'hwel* (sl. krBr. *quehezl* < **quehuezl*, deuet da Br. **kel** (-où,-eier), **keal** (sl. GMB, s.v. *quehezl*) < **kom- sketlo-*. Neuze Iw. *sceílín* = Br. ***c'hwelenn**. (Da c'houzout eo ha posubl eo arverañ ***c'hwelenn** en abeg da **ec'hwel**, **arc'hwel** h.a. = Kn. *whel* "labour").

Diouzh un tu all, ***hanezenn** = Kb. *hanesyn*. Ne ouzon ket pelec'h en deus K kavet e teue eus *hen-*. Eus *han-* eo evel just.

Iw. *staireog* "anecdote" < *stair* "istor" = Br. **ster** < *historia*. N'eus ket tu d'ober gant ***sterienn** da 'm soñj.

Da zibab ez eus neuze etre ***c'hwelenn** ha ***hanezenn**. An hini kentañ a blijfe gwell din-me en abeg d'ar ster "tale, story" eus *scél*, *chwedl*, *whethel*; an eil hini a zave da "history".

KIS-E041 – Gl. manifester ; Sz. management

10 08 70 (B da A)

diskel- (kv. **dirges**, **diogel**). Ur strollad **diskel** ≠ ur strollad **dirgel**. Deveradurioù : **diskelañ** (Gl. *manifester* er ster politikel, hag all diouzh ret) ; **diskeladenn**, **diskeladeg**, **diskelour**, h.a.. Gwell e kavan an termenoù-se eget ar re deveret eus *kehoaz-*.

ardeiñ (kv. Kb. *ardwy* eus **are-tēg-* gouez da GPC, a orin gant *mordwy* h.a., a ve hon **merde-** mar meizan mat ; *ardwyaf*, h.a.) a ginnigfen evit an amerikaneg : *manage* ; *manager*, **ardeour** ; *management* : **ardeouriezh**.

Graet oa bet gant **embregour**, met skort eo pa seller ouzh ar sterioù all kemeret gant **embreg-** nevez 'zo, dre berzh ar c'houbladoù **damkan-/embreg-** pergen.

KIS-E042 – *ardeiñ +

(A da B – 14 08 70)

***ardeiñ** – Ya, da geñveriañ gant **merdeiñ** evel just, met arabat dit disoñjal en hon

eus **merdeñ/mordo-**. **Mordo** eo a glot gant Kb. *mordwy* hervez an heuliad hBr. **mortoe/mordwe/* > krBr. **mordou/*mordoe*. /mordu/ > nBr. *mordo*. Gant an dibenn anor-kadarn **mori-tēgīma* > **mordweṛv̄* > **merdeñ** ; ac'hann ha dre hevelebekadur, ar patoa **merdeñ merdeet** evit ***mordoet**.

Neuze : aok. ***ardeñ** [pe zoken **erdeñ*], pennrann *ardo-*, pe *ardoañ* [a ve aesoc'h e pep keñver].

Ac'hann **ardoour*, **ardoouriezh*, pe **ardead*, **ardeadoniezh*, **ardeaderezh*, h.a. (kontammadur ar gerioù en *-ad*).

KIS-E043 – Gl. **priorité**

(A da B - 24 11 70)

Gl. *priorité*. Hervez DGVB e veze arveret **prim** = Kb. *prif* en hBr.. Ar stumm bremañ a vije ***priñv** kentoc'h (sl. *niñv*, h.a.), met evel reizh ez eus skouerioù evel **niver** a ziskouez e c'hell bout bet difronellet a-wezhioù (HPB 642). E Kb. e reer gant *blaenoriaeth* = *priority*. Bez' e ve ***bleinerezh** deut da **blenierezh** e Br., met ur ster all zo d'ar ger-mañ (GIB 106) ha n'eus ket tu d'e arverañ. En Iw. e reer gant *tosaíocht* b., pe *tús* (sl. dreist-holl *tosaíocht a bheith agat ar duine* "to have priority over s.o." ha *cearta* (g. ls.) *tosaíochta* "priority rights" EID 553). Skrivet e veze, a-raok 1948, *tosaidheacht* b. "precedence, chieftaincy, leadership" (FG7B 1237), deveret eus *tosach* g. "beginning, origin, element, foundation ; anterior or first part" h.a. (FG7B 1236) ; hIw. *tossash* n.. Deveret e-unan eus *tús* "precedence, preeminence" h.a.. Eus ar memes gwrizienn ha hIw. *toisech*, ogIw. *tovisaci*, Br. **tevezeg**, Kb. *tywys*. Dont a ra hIw. *tús*, *túus* eus kKt. **to-wed-tu-*, Ie. **wedh* (DGVB 315, *Canu Aneirin* 282, VKG 1, 136). Bez' e ve Br. ***tevet** (evit Bv. -ðd- > -t-, HPB 326), ac'hann **teveteg** = *tosach*, hag un dra bennak evel ***tevetegiezh** = *tosaíocht*... Evit dastum, pe ***priñvelezh** pe ***tevet** g. (ls. ***tevetoù**), diouzh ret ***tevetelezh** ; ***tevetañ** "accorder la priorité", ***tevetek** "(véhicule, h.a.) prioritaire". Ne guzhan ket e plijfe din gwell ***tevet** eget ***priñvelezh**.

KIS-E044 – Gl. **silencieux, insonoriser, bouche en coeur, intimité**

28 12 70 (A da B)

Gl. *silencieux* ; Sz. *silencer* (evit kirri) ; Al. *Auspufftopf* (kirri = "toull-leuskel-aezhenn" Vallée 236) ; Ru. *besšumnyj* (pistolenn) = "didrouzer" ; Čk. *tlumič* = "mouger" ; Kb. *tawelydd* ; Iw. *ciúmadóir* "habaskaer". Da'm soñj n'eo Kb. *tawelydd* nemet un adstummadur eus Sz. *silencer* ; gwell e vije bet **mouger** marteze eget **taveler**.

Gl. *insonoriser* : **disdasson-** marteze, kentoc'h eget **dizasson** rak n'eo ket "kontrol an dasson" hogen "a-enep" (sl. *disglavier*, mantell *disglav*, h.a.).

Gl. *bouche en cœur* : e veg war dek eur... E Sz. *to simper, to purse up one's mouth* = "faire la bouche en cœur" = "strishaat e veg" pe "sourire avec affectation, minaudeur" ; Kb. *cilwenu* = ***kilweniñ**, gwenc'hoarzh, *glaswenu* "c'hoarzhin glas". Bez' e hañval bout didermenadurioù disheñvel eus "bouche en cœur". Marteze a-walc'h e rafen gant ***kilweniñ**, ***kilwen**, **-ek**, h.a. (Troet e ve, ger-ouzh-ger "sourire en cul"...

Gl. *intimité* ; "intime" er stermañ zo *close, near* e Sz ; **nesaek**, h.a, zo kenster.

KIS-E045 – kilweniñ, taveler, disdassoniañ

(B da A - 05 01 71)

Kilweniñ zo ur ger eus ar c'hentañ. **Mouger** pe **taveler**, ne 'm eus ket graet va choaz, — an hini kentañ o vezañ diresis-tre. Etre **dizassonaat** ha **disdassoniañ** ez eus ur c'hemm ster : **dizassonaat** = mirout ouzh an traoù a vezañ dassonus ; **disdassoniañ** = gwareziñ ouzh an dassonioù a vez ; evel *dic'hlaviañ* ur vro a ve kas kuit ar c'houmoul diwarni, ha **disglaviañ** va zog zo mirout ouzh ar glav a gouezhañ warnañ. Soutilderioù marteze.

Pa oamp o klask un diskoulm evit "bouche en cœur", e kinnigas D un droienn eus Dz "ober beg 'menerges". Goude enklask gant K, e talvez an droienn kentoc'h "faire une moue de dédain", pezh a glot gant an displegadur gerdarzhel a ginnig : 'menerges' = m'en argas.

KIS-E046 – 'gelen', Kb. gâl, Br. *galen, * nañv

(A da B - 11 01 71)

'gelen'

1) Pitilh eo ar ger. Kb. *gâl*, ls. *galon*, GPC 1372-73, "enebour". Arveret eo bet ivez *galon* en unander, war a hañval : *er kryn e alon araf* CA. 608 = *ergryn ei +alon* (= *eil elyn*) *arf* "aoniñ rak arm e enebour", sl. Ifor Williams, CA 220. War furmadur ar ger *gelyn*, unanderenn c'hourel diwar *gâl*, sl. J. Morris Jones WG 213 hag evezhiadennoù Loth, *RemStrachan* 54, *RemWG* 89. Dont a ra ar ger eus Ie. *g(h)al- "gallout", a roas Br. **gallout**, Kb. *gallu*, Kn. *gallos* o-zri eus *g(h)al-no- ; hIw. *gal* b., "kadarnded" ; hBr. *gal* (DGVB 173) ; hIw. *dígal*, Kb. *dial*, Kn. *dyal* "veñjañs" ; RoGa (gallromaneg) **galia* "nerzh" ; Gn. *Galli*,

Galátai. Li. *galiù* "gallout", h.a. IEW 351.

2) Kontammet e vez ar sonenn en u. Kb. *gelyn*, hogen e Br. n'eus ket a gontammadur ha b. eo dalc'hmat an unanderenn, bezet Br. **galenn** b. : ac'hann sotoni Br. **gelen** ha deveregoù.

3) Br. ***gal** g., ls. ***galon** pe ***galen** (sl. *avon/aven*) = La. *hostis*.

4) Gn. *namantobogi* (*gen*), *Namanto* ; hIw. *námae*, gen. *námat* eus **namant-* (hirder an *-a-* kentañ n'eo ket diogel). Sl. *EC*. 5 (1950-51 238-39, Vendryes : "C'est l'opposé de *carae*, gén. *carat* "ami" () Le glossaire de Cormac () explique *náma* par *non ama*, *non amatur*. L'explication paraît fantaisiste () mais il faut avouer que les modernes n'ont rien trouvé pour la remplacer". Sl. ivez Vendryes, LEIA N-2 ; IEW 763 (eus **nem-* "nehmen", gant mar) ; O' Briain, ZCP 14, 521 (eus **ne* "ne...ket" + **am-* "karout", sl. La. *amāre*). Schmidt, KGF 246-47 ; Ellis Evans, GPN 234-36.

Ar gwir, a gav din, gant O' Briain, Vendryes, h.a. **namants / namanto* :: **karants / *karanto-* = hIw. *namae / namat* :: *carae / carat*. Neuze e Br. **kar / kerent**, **skañv / skevent** ***nañv / *nevent** = La. *inimicus*. (Sl. *afañ* = /a a /).

5) Arveret e voe '**navant**', a gav din, gant Urien Riwallon.

Diwar ar galianeg e oa moarvat ha hep teurel evezh ouzh emdroadur ar ger. Pouezañ a ran war ar skritur ***nañv**, rak marteze hor bo tu da ober gant ***nav** = "aotrou" (Kb. *naf*).

6) Gerioù deveret : ***nañvus** pe ***neventus** hervez ma 'z eus unan pe lies enebour.

7) Br. **enebour** da virout er ster hollek, pa n'eus ezhomm a spisadur ebet.

8) **navant-** evel kentañ elfenn zo posubl (sl. Gn. *namantobogi*) met un deveradur eus **namants* eo.

KIS-E047 – Br. ***galen, neñv**

(A da B - 13 01 71)

Kasaus eo marteze ober gant **gal** "hostis", en abeg da *gall* "Gallicus", met ar sterioù n'int ket ken pell se... Evit "hostilis" e ve gwell avat ober gant ***galel** (kentoc'h eget ***galek** pe, dreist-holl, ***galus**). El liester e rafèn gant **galen** ha neket **galon** evit mirout a genson gant **kalon**. Notañ : **gal** /ga:l/, **gall** /gal:/.

Evit "inimicus" < **in-am-icus*, ne welan tra gwell eget *nañv*, ls. *nevent* (a-getep eus **n(e)-amants*, **n(e)-amantis*, HPB p. 295 evit ar c'hontammadur daouek, ha skouer **skevent** HPB p. 599. An anvioù-gwan deveret a c'hallfe bout **nañvek**, **nañvel**.

KIS-E048 – hBr. **comarguoed / comarguid**

(A da B - 07 03 71)

hBr. *comarguoed / comarguid*.

1. Furmoù.

E *Teñzor an Henvrezhoneg* (p. 23) e vremenekaer hBr. *comarguoed* ag. "gourdon, gouizieq, eskuit" ha hBr. *comarguid* g. "skiant-prenet" gant ar memes furm **kevarouez*.

Ur fazi eo, a gav din (war-lerc'h Fleuriot a-du all). Da'm soñj bremañ e teu hBr. *-guoed* eus **weido-* (derez klok ar wrizienn), a ro **gouez** e Br. ; hogen hBr. *-guid* eus **wido-* (derez gwan ar wrizienn), a zeufe da ***gwez/-vez** e Br. (sl. **arouez/arvez**).

Bez' ez eus enta : a) ***kevarouez** ag. / b) ***kevarvez** ak., ***kevarvezded** ak..

2. Sterioù.

1) ***kevarouez** ag. "expérimenté, habile" (= akuit, arroutet), eleze, oc'h adkemer da skouerioù : "F. n'eo ket *kevarouez* war ar skrivadoniezh". Ar pezh a ve e Gl. "F. n'est pas expert (ag.) en science des graphies".

2) ***kevarvez** "expérience, connaissance" (DGVB 219). Lakaet e oa bet ar ger da *g.* en *Teñzor*, evel Br. **arvez**. E Kb. *cyfarwydd* zo b., hogen, da'm soñj, n'eo ket an hevelep ger : **kom-are-wēdā* eus **weid-* evel 1), tra m'hon eus e Br. ***kevarvez** eus **kom-are-wido* evel en arvez. Sk. "*Kevarvez* F. war ar skrivadoniezh zo faltaziek".

3) ***kevarvezded** (reizhañ evel-henn an *Teñzor*). Ne welan diforc'h ster ebet etre 3) ha 2). Hervezon e proufe ez eus bet ur ****kevarvez** anv-gwan.

4) diwar 1) ***kevarouezour** (sl. Kb. *cyfarwyddwr*) # Gl. "expert" (ak.) : "Hervez ar *gevarouezourion* ned eo ket F. *kevarouez* war ar skrivadoniezh rak e *gevarvez* eo faltaziek betek re".

KIS-E049 – Gl. **expérience** ; Br. ***galen**

09 03 71 (B da A)

Kavet 'm eus, a gredan, an disoc'h eus un imbourc'hadenn hir a renen a-werso : penaos gwiskañ stervaoù ar Gl. *expérience*. Setu an disoc'h-se :

expérience (acquise, pratique) **skiant-prenet** (yezh voutin).

expérience (acquise, pratique) Prd **dianouezadur** + ;

: *connaître par* – **dianouezañ**.

expérience (immédiate, empirique) Prd **kantouezadur** + ;

: *connaître par* – **kantouezañ**.

expérience (vécue, Al. *Erlebnis*) Prd **buhezadur** + ;

: *connaître par* – (Al. *erleben*) Prd **buhezañ**.

expérience (expérimentation) **arnodadur** + ; **arnodiñ**.

Studiet 'm eus da notennoù a-zivout **gal**. Un diaester ez eus : deverañ diwar *gal* ; lavarout a rez, gant gwir abeg, ez eo gwell na arverañ ***galek**, ***galus**, en arbenn eus o c'hensonded gant **gallek**, **gallus**. Ammerdus eo avat, rak hervez an arliv ergorel, dangorel pe trivliadel ez eus ezhomm eus ar furmoù dibennet gant *-ek* hag ivez gant *-us*. Ha tu ne ve ket da zeverañ pe diwar al liester ***galen** (***galenel**, ***galenek**) pe diwar ur benel en *-enn* ***galenn** (***galennel**, ***galennek**) ? Gwelout a ran e kinnigez ar furm ***neventus** e-kichen ***nañvus**.

KIS-E050 – Br. ***galen**, ***nañv** ; arouez Sina ; **stell**

(A da B - 11 04 71)

Ar stumm da zegemer a ve ***galen**. Hervez WG 213 e ve bet krKb. *galon* ul liester. An hevelep tra a gaver gant Loth, Rem.WG 89 : "*Galon* est le pluriel de *gal* qui se trouve (L. Rouge, ap. Skene, *F.a.B.* II.264.4 ; 267.19)". Heñveldra gant GPC 1373, s.u. *gâl*. Hogen e CA 220 e skriv Ifor Williams, o venegiñ Iw. *galann* .i. namha (***nañv**) "an enemy", hervez geriadur O' Clery "Gall -on fod yn derfyniad unigol neu luosog, cf. dragon, Teyrnon, meddygon". Hag evit gwir e kaver CA.gw. 608 : *Er kryn e alon araf* "ergryn ei alon (ei) arf" "e enebour a zouj e arm" ; CA. gw. 813 : *em dodes itu ar guaiu galon* "ef ddodas ei du ar wayw galon" "eñ a lakaas e gostez ouzh goaf e enebour" ; CL1H 5 : *pan gyrchei bawp y alon* "pan gyrchai bawb ei alon" "pa argade pep hini e enebour".

Neuze, bez' ez eus bet

a) un. *gâl*, ls. *galon* (Br. : ***gal**/***galon**)

b) un. *galon*, (kresk. # enebour bras) (Br. : ***galen** pe ***galon**)

k) un. *gelyn*, ls. *gelynion* (Br. : ***galenn**/***galenned**).

An diaester a zeu eus ma vez benel dalc'hmat pep unanderenn e brezhoneg o vezañ m' eo aet da get a-c'houde an 9^ot kantved an diforc'h etre /r^o/ gourel hag /en^o/ benel. Setu perak

n'eur ket evit dibab k) a-zioc'h : ne gav ket din e vemp evit mirout a) kennebeut en abeg da ***gal/gall** ; chom a ra b) ha neuze **galon* pe **galen* (sl. *avon / aven*) ; en abeg da *kalon* e kav din ez omp rediet da ziuz **galen* ha reiñ dezhañ ul liester brezhonek **galened*. Setu neuze an disoc'h a ginnigan a-benn ar fin :

"hostis" : ***galen**, ls. ***galened**

"inimicus" : ***nañv**, ls. ***nevent (kar / kerent, skañv/skevent)**

Ne ouzon dare petore arouez zo bet dibabet evit Sina ruz war an dachenn etrevroadel. An anv kefridiel zo *Zhōnghuárénmin gònghéguó* 中华人民共和国 (People's Republic of China), hag evit Sina e lavarer *Zhōngguó* 中国 ; neuze betek gouzout e rafen gant ZH ! En diskrivadur kozh e oa '*Chung Kuo*' "kreiz-rouantelezh" (n'eo ket ret diskripañ e Br. ar pikoù ⁻ ha '). Strollad Chang Gaisheng (Tchang-Kai-Chek) oa ar *Guómíndǎng* hag ar strollad komunour : *Gòngchǎndǎng*.

Evit "*stel* file (de soldats)" GMB 654, me gav din e ve skrivet gwelloc'h *steul* ??? E ober a rafen b. evel *steud* ; met perak chom hep ober gant heman ? Ne welan etimologiezh ebet ha neuze, gwell eo mirout ar stumm **stel**, pe gwelloc'h **stell** (sl. **stellenn** "liamm" GMB 653) rak an daou c'her a c'hallfe bout kar ??? Sl. Kn. *styll* "beam, rafter". Hemañ zo lavaret bout gourel avat... Diaes eo barn. Marteze a-walc'h ar memes ger eo "treust" => "linenn eeun" => "steud" ? Neuze greomp gourel ar ger : evel-se ne vo ket a gemmadurioù... **stell g. -où**.

Tennet eus Livr el Labourer II, 95-96 ; 99-100 :

Lod aveit ou lakat *a-stedeu* (o gwez) penn-da-benn

E gemer ou mezul, e zispleg ou lénen ()

El-se, kent en emgann, é ma er soudarded

Peb unan én é leh, peb unan én é *sted*.

Anat eo amañ arver **steud**.

KIS-E051 – Kn. desedha

(A da B - 16 04 71)

A-zivout *desedha* e Kn., anat eo e teu eus **do-* + **sed-*.

Rouez e hañval bezañ. Sed ur skouerenn :

Onon gans an keth welen * yn leyff Crist a ve gorris
an gwyskys lasche war an pen * bumpur gewar deseꝝys.

"Unan gant ar walenn-se a voe lakaet e dorn Krist, e fouetas war ar penn un taol *skoet*
rik-tre. Ar ster zo "lakaet, skoet, diazezet".

Evit ar c'heñverioù :

**desezañ / sez* (ma ne vije un nevez-c'her e vije **dezezañ* moarvat).

diazezañ / azez

KIS-E052 – Gl. -isant, Br. (el)idik

(B da A - 21 04 71)

E-pad pell on chomet en amzivin war ar c'hevatal da reiñ d'ar gerioù, boutin bremañ,
oc'h echuiñ gant *-isant* : *socialisant, communisant*, h.a.. Goude meur a furch-difurch, e'm
eus lezet a-gostez un nebeut danvez diskoulmoù evel ***komunouriek, *komunadek**, hag
ivez diskoulm divastus R. Hemon **damgomunour**. A-benn ar fin e kavan ar pep bastusañ,
ken e-keñver ster, ken e-keñver arver, ar furmoù en *-idik*. Eleze : **sokialidik, komunidik,**
marksidik, broadelidik, h.a.. E-keñver ster, e klot a-walc'h al lostger *-idik*, pa verk end-
eeun an tuadur, an tech. E-keñver furm ez eo eeun an arver, pa n'eus nemet erlec'hiañ *-idik,*
-idig ouzh *-our*. Aes da zistagañ ha fraezh an termenoù **sokialidik, sokialidig, sokialidion**
; komunidik, komunidig, komunidion ; kleizidik, kleizidig, kleizidion ; kleizelidik,
kleizelidig, kleizelidion (o savelañ ur rumm ouzhpenn eus ar gerentiezh-se, na oar ket ar
galleg e envel pa ouzon).

KIS-E053 – Gl. exhiber ; Sz. emergence

(A da B, D - 21 06 71)

Da heul goulenn D a-zivout Gl. *exhiber, exhibition, exhibitionnisme*.

Kinnig a ran furmiñ ar c'hendec'heriadoù diwar ar bennrann *-kor-* : **do/di-eks-kor-* :
diskorañ, diskorata, diskorataerezh.

Kevazasterioù kengerel a c'haller merzout gant **diskouez**, diskoachañ, h.a. diouzh un

tu, ha **daskoriñ**, (**digeriñ** ?), **ergorañ**, h.a. diouzh an tu all.

E-kichen an deverad-se eus *-kor-* e kinnigan reiñ buhez e Br. d'un termen all savet diwar **eks-kor-*, a gaver e Kb. gant ar furm *esgor*, a ve e Br. **eskorañ**. Kinnig a ran rein dezhañ ar ster a gaver gant Sz. *to emerge*, eleze an diflukañ eus perzhioù nevez er-maez eus un devouderezh arbennel ; deveradoù : **eskorad** "emergent", **eskoradur** + "emergence". "*Eskorañ* a reas keal al ledemsav diwar enkadenn ar geto". "C. Lloyd Morgan a ra eus ar spered un *eskoradur* eus ar vuhez".

Kevazasterioù kengerel gant a) **ezaoliñ**, **ezgeriañ**, h.a. b) **daskoriñ**, **askoriñ**, **ergorañ**, ***diskorañ**, h.a..

Notenn. - Endalc'het e vefed gant reolenn didek R. Hemon da skrivañ **ezkorañ**. Neoazh, o vezañ ma kaver ar ger e Kb. diouzh un tu, o vezañ diouzh an tu all ma n'en deus ket R. Hemon kemmet an *-s-* a gave er gerioù kent (**esgoar**, **eskemm**), e kavan kanteizh e virout ivez e-barzh **eskorañ**.

KIS-E054 – Gl. intuition, praxis.

(B da A - 22 06 71)

Pell amzer e 'm eus labouret war an doare da gendec'heriañ ar Gl. *intuition*. Diskoulmoù liesseurt a 'm eus damwelet. Hini n'en deus va habaskaet. Da heul Kb. e soñjis en un termen kevrennek diwar a) un elfenn o verkañ ar perzh "dihanterat" (*eeun-*, *serzh-*, *rez-*, h.a.) ha b) un elfenn o verkañ an ober e kaoz (*-wel*, *-ouez*, h.a.). Goude asprederiañ avat e teuan da ginnig un disentez all.

Un tamm preder damkanel en deus va degaset gant an hent nevez-se er sturyezhañ. Setu eñ. Labour Vallée, hag eñ sklaerius-tre war dachenn dezrann barregezhioù ar yezh, zo manet dihentenn evit a sell ouzh ar sturyezhañ. Dre-vras en deus an Tata kemeret staliad gerioù ar brezhoneg koueriadel eus e vare (pinvidikaet gant brezhonegoù an tremened), ha diwar ar yezh-se o taveiñ d'ur bed henvoazel en deus staget da grouiñ an termenou o klotañ gant an ezhommoù nevez a spurmante dre berzh aloubidigezh ar bed arnevez. Ar brezhoneg o tisoc'hañ avat eus seurt sturyezherezh a c'hoarveze eus ur graoñell yezh henvoazel gant ouzhpennadurioù o taveiñ d'ar bed arnevez ; arouezius eus an torgammerezh-se eo da skouer embannadur diwezhañ Geriadur B-G Roparz Hemon. Unan eus e heuliadoù zo bet burutellet kalz war brezhoneg Vallée, met n'eo ket bet dezrannet reizh da 'm meno. Hemañ eo an termenou o taveiñ d'ar bed henvoazel zo dre-vras termenou eeun, berr, nes da elfennoù-diazez ar yezh ; en eneb, an termenou o taveiñ d'ar bed arnevez zo dre-vras liesgerioù, hir, diaes da arverañ ha da zeverañ, pell diouzh elfennoù-diazez ar yezh.

Anat eo ar fazi hentennouriezh a reas Vallée ha Hemon d'e heul. Ar yezh arnevez ne c'hell ket bezañ ar yezh henvoazel ouzhpennet outi termenou o taveiñ d'ar bed arnevez.

Hogen, evel ma oa ar yezh henvoazel un arvez eus ar bed henvoazel e rank ar yezh arnevez bezañ ivez un arvez eus ar bed arnevez. Poell ar yezh arnevez n'emañ ket da gavout er yezh henvoazel, hogen er bed arnevez. Da heul, kraoñell-diazez ar yezh (evel-se ez anvan, e diouer un termen azasoc'h, staliad ar furmoù eeun anezhi) a rank daveiñ war-eeun d'ar bed arnevez. Pa lavaromp *karr* e taveomp d'un tangarr, tra ma tavee ar bed henvoazel d'ur c'harr-kezeg ; pa lavaromp *gopr* e taveomp da gevuziad ul labourer er bed greantel, ha n'eo ket d'ar gevrat etre an tieg, e vevelion hag e c'hopreosterion. Yezhelouriezh Vallée ha Hemon he deus o dallet ouzh meizerezh kevredadel hag istorel ar yezh. Diwar se emañ geriadurioù Hemon, an hini diwezhañ pergen, luniet e stumm ur graoñell a dermenoù henvoazel gant gwiskadoù diseurt o tennañ mui-pe-vui d'ar bed arnevez, digempoell, dispis, kalficherezhel-rik. N'eus nemet teurel un tammig evezh evit gwelout ez eus berniet daou, tri ha pevar gwiskad diskoulmoù d'an hevelep kudenn (**labouradeg-uzin-greanti ; reizhveizadouriezh-logik ; benvegenn-organ-organenn ; h.a.**). () Ar brezhoneg evel-pa-vije...

Unan eus damantoù ar sturyezhourion eo savelañ kraonell-diazez ar yezh arnevez. Daou orin a welan d'ar furmoù eeun oc'h amparañ ar graoñell-diazez-se : a) furmoù kent eus ar yezh henvoazel, kemeret ganto ur ster arnevez (uheloc'h e'm eus meneget **karr, gopr**, h.a.) b) furmoù nevez krouet diouzh an ezhome.

Distreiñ a ran amañ d'ar gudenn stignet e derou an destennmañ. An termen *intuition*, ma n'en deus ket trechalet kalz ar bed henvoazel brezhon, zo evelkent un termen a bouez eus ar preder arnevez. Da'm meno ez eo ur c'heal-diazez, peogwir e verk an anaout dihanterat. Talvout a ra ar boan ma ve roet dezhañ en hon yezh ur furm eeun, o klotañ mar galler gant unan eus an elfennoù-diazez o verkañ an anaout. Setu perak e'm eus soñjet e *nad* a gaver e meur a c'her Br ha Kb. (**gnad*). Diwarnañ e c'hallfe an deveradurioù bezañ graet aes : **nadel, nadiñ, naderezh**, h.a..

En hevelep doare, e 'm eus e-pad pellik klasket diskoulm da gendec'heriadur *praxis*.

Evel just ne 'm eus tamm diegi oc'h ober gant **praksiz**, dreist-holl e kement ma tavean da skridoù MARX hag ar varksourion. Hogen, ur ger diaes da zeverañ eo ; hag ouzhpenn se, daoust ma 'z eo, da 'm meno, hollek ha diogel ar ster roet gant MARX d'ar ger, e c'haller soñjal e vo arveret gant sterioù emdroetoc'h dre berzh *praksiz* an Emsav end-eeun. Setu perak ez eo mat kaout en e gichen un termen all. Da gentañ e 'm boa graet gant **goueznid** ; hogen, ouzhpenn ma n'eo ket gwall fraezh ar ger da zistagañ, e soñjan e talvez ivez ar boan reiñ d'an termen ur furm eeun-tre eus ar yezh. Setu perak bremañ e kinnigan **nid** na mui na maez. Gant deveradoù **nidiad** (hBr, *gnidiates*), **nidel, niderezh, nidoniezh**, h.a..

KIS-E055 – nid-, nad-

(A da B - 24 06 71)

E gwir, ne zellez ket NDBF Hemon an holl rebechoù a rez dezhañ. Arabat disoñjal ez eus eus ur geriadur damouezh ur stad-yezh.

Evel m'emañ e hañval din ez eo an NDBF un oberenn a dalvoudegezh. Fazioù zo e-barzh, am boa komzet diwar o fenn en ul lizher kent, ha pergen pa sav e-kichen gerioù bet savet gant KIS gerioù n'int bet arveret gant den (navoe zoken gant Youenn Olier) – evel **'sturyezhoniezh'**, a lavarfemp, gant ar ster meneget, **yezherezh**, evel **jedoniezh/jederezh** (anveneg gantañ) — ha na glotont ket, diwar o savadur, gant ar meizad a fell dezhañ ezteurel. Hogen, dre-vras, e 'm eus kavet ennañ an holl resizadurioù a c'hallen bout engorto pa felle din skierijennañ ar skridoù boas ; soñjal a ran dreist-holl er skridoù gwenedek. E geriadur ebet (nemet GIB, ha c'hoazh) ne 'm eus kavet un danvez ken don eus ar brezhoneg-zo. Ar pennañ si eus un hevelep geriadur zo bout bet oberenn unan digenvez, ac'hann ar c'halficherezh a rez anv anezhañ. Ret eo din lavarout ken eeun ha tra emañ ar geriadur-se ouzh va dorn a-hed ma skrivan forzh petra en hon yezh.

A-du on gant da savboent evit kement a sell ouzh ar yezh evel meleour an arnevezded, pe, lavaret e mod all, ar bed end-eeun, peogwir n'omp evit buhezañ ur bed disheñvel. A-did eo da zibaboù (ha 'm re...) evel *nad-* pe *nid-* evit ezteurel *Anschauung* ha *Praxis*. Levezonet gant an alamaneg e 'm bije graet gant *-sell-* evit an hini kentañ. Hogos diarver eo chomet kerent krBr. *gneuff* (nemet **naouegezh** bet arveret evit Gr. *gnōsis* sl. Glanndour...). Dont a ra eus Ie **gen-A^w-/*gn-eA^w-* "gouzout, anavezout" (IEW 376 hh). Er furm wan, dirak lostger ar bartikipenn, hon eus **gn-A^w-to-* eleze **ġn-A^w-to-* > dIe. **gnōto-* da dro da kKt. **gnāto-* eleze Br. **neuz** /nøz/ (gant /z/ eus **gnōt-so-*, sl. Kb. (*g*)*naws*). Hañvalout a ra ivez ez eus bet Ie. **ġnA^w-to-* > **ġmato-* deut e Kb. da *ynad* (**en-gnA^w-to-*) *dirnad* (**dē-pro-gnA^w-to-*) hervez IEW 377 o taveiñ da Loth RC 47, 174-5. Daoust ha n'out ket bet levezonet ez tibab gant **anat** ? Disheñvel eo orin ar ger diouzh hini ar re all (sl. DGVB 140 pergen), ha ne ouzont ket pe betek lec'h, en ur zegemer da ***nad** = *Anschauung* ne lakafemp ket an dud da zesevel ur c'heñver etreze.

Netra da lavarout a-zivout **nid-* a hañval din bout reizh. Deizioù kaer vo evit nad an nid ha nid an nad, na petra 'ta !!!

Ur gudenn a savez a-zivout arver z pe s en ***ezkor/eskor**. Ur sotoni eo bet diwar Hemon ober gant *-z-* eno, ha me 'm boa en lavaret dit d'an ampoent m'hon eus kavet **ezteurel**. N'on ket enebet enta ouzh an ober gant *-s-* er ger-mañ. Gant ma ve bet disrannet reol / s z θ d ç / er zedacheg...

KIS-D056 – Gl. diagnostic, pronostic, probabilités, analogie, homologie, équivalence, identité, accent tonique

(A, B, D - 07 08 71)

Goulenn D : A-zivout Gl. *diagnostic*, Al. *Diagnose, Diagnostik* ; Gl. *pronostic*, Al. *Krankheitsvorhersagen, Prognose, Vorhersage, Voraussau* ; Gl. *analogie* ; *homologie* ;

équivalence ; identité ; Sz. pitch ; stress.

Respont B : A-zivout Gl. *diagnostic*, h.a..

An *diagnostic* zo anezhañ dezrannadur azonoù kleñvedel a-benn lakaat anv ar c'hleñved war anaez ar gouziviad, eleze ergoreladur un anaez dibarek e par reizhiad ar gleñvedoniezh.

Kinnig a ran : verb : **deznaouiñ** ; deveradoù **deznaouad, deznaouadur, deznaouer, deznaouerezh, deznaouel**, h.a.. Termen hollek : **deznaou**. Sk.: "Ober an **deznaou** eus ur c'hleñved". "*Deznaouiñ* an droug". "Hennezh zo un *deznaouer* mat". "Pleustr an *deznaouerezh*".

Dez- o kemer mui-ouzh-mui ar gefridi da verkañ ar spisadur, an ergoreladur (**dezvarn, dezrannañ, dezrevell, dezren**), e kav din emañ en e lec'h dik emañ.

A : E-keñver yezh ne 'm eus netra da enebiñ.

Respont B : A-zivout Gl. *pronostic*, h.a..

Reiñ ur *pronostic* zo savelañ emdroadur tebek ur c'hleñved dre harpañ war a) ar gleñvedoniezh (ar c'hleñved-mañ-kleñved a ya d'ar pare e n % eus an degouezhioù) b) arselladur ar c'hlañvour (tizhet eo nebeut pe kalz, eleze ez eo bras pe vrasoc'h e chañsoù da bareañ).

An termen **diougan** a ginnig Vallée, an termenou **koal, *argoaal* a c'haller kinnig dre an hent arveret gantañ, n'int ket azas. Lakaat a reont e kont ur meizadur hudel eus ar vezekniezh na glot ket gant ar meizadur gouiziel o ren hiziv. Tu a ve bepred evel just da zihudelaat an termenou-se ha da reiñ dezho ur ster gouiziel. Douget on nebeut da seurt diskoulmoù kamm, seul nebeutoc'h ma n'en deus ket an nid gouiziel lamet kuit an huderezh eus hon bed.

Kinnig a ran **deztebiñ**. Ar *pronostic* zo e gwirionez un dedalvezadur eus an debegouriezh savelañ a ra ar mezeg an tebeoù diwar an devoudoù stadet gantañ.

A : Gwelout a rafen kentoc'h **raktebiñ**. E Gr, e veze lavaret *tò prognōstikón* "a ouzer en a-raok". Lakomp, gant araokadur ar skiantoù e ve meizet "amgrediñ (bremañ) devoudoù (da zont)" e kav din e ve gwell ober gant *rak-*, pe c'hoazh gant *ar-*.

Me ne vijen ket a-enep **koal/*argoaal* daoust ha Gr. *iatrós, iatēr, iáomai, iainō* n'int ket bet tostet da *hierós...?* (ne gav ket din e ve reizh, eus **ia-mai* "e ran", HW 80). Pep gouezoniezh a gav hec'h andon en hudouriezh kent...

B : A-du gant da abegadenn ouzh **deztebiñ** evit *prognos-*. **Erdebiñ** a zibaban (gant *er-* ster en deus e-barzh **ergerzh, erveziaedel, erzont**, h.a.). Sk.: "Komz a reer eus un **erdebad** mat pe fall hervez ma 'z eo bras pe dister chañs ar pare, eus un erdebad arvarek pa hañval d'ar mezeg diaes savelañ chañs ar pare". Deveradoù all **erdebadur, erdeber, erdeberezh, erdebhel**, h.a.. Termen hollek : **erdeb**.

E-kichen *erdeb-* emañ ar stroll deveradoù all diwar *teb-* : **tebek** "probable" ; **tebegezh** "(la) probabilité" ; **tebegenn, tebegoù** "(une, des) probabilité(s)" ; **tebegouriezh** "science des probabilités" ; **tebegel, tebegouriezhel** "relatif aux probabilités ou à la science des probabilités".

Respont B : A-zivout *analogie ; homologie ; équivalence ; identité*. E gwir ne welan kudenn nemet gant *analogie*, o vezañ ma 'z eo diskoulmet pellik 'zo ar c'hudennoù a lakae an termenoù all : "homologie" **kevelepted, kevelebiezh** ; "équivalence" **kevatalded, kevataliezh** ; "identité" **hevelepted, hevelebiezh**.

Evit *analogie*, ez eo mat distreiñ war orin hag istor an termen. E-barzh VTCP Lalande en o c'haver. Ster resis ar ger zo "keñver hevelep" ; ster ledan zo "keñver heñvel". An termen azasañ a hañval din bezan **kemblac'h** – daoust ma n'avezan netra eus gerdarzh ar ger-se.

Da notañ ez eo bet arveret an termen **kemblac'h** er jedoniezh gant S.A.D.E.D. ha termenet evel-henn :

kemblac'h g. 1) keñver kementadel, kenfeur 2) (Jon) keñver un daouad poentoù ouzh ur regenn eeun a rannont diouzh an hevelep keñver niverel.

kemblac'hek ag. (Jon) etrezo kemblac'h er ster 2).

rannadur kemblac'hek a. ag. (Jon) rannadur ur regenn eeun dre zaou boent diouzh an hevelep keñver niverel (Gl. division harmonique).

Ma ne fazian e klot **kemblac'hek** amañ ouzh an termenadur roet dindan *Analogie A* gant Lalande : "Identité du rapport qui unit deux à deux les termes de deux ou de plusieurs couples. Spécialement et par excellence, progression mathématique (appelée analogie dans Euclide)".

A : **kemblac'h** a gaver e GDFB evel "rapport de valeur, dimension, etc." (sl. ivez GIB 1588). Roet e vez ar ger, dizave, gant ERNAULT, GBG 274 "égalité, conformité, rapport, comparaison". Ur ger leonek eo, moarvat (sl. menegadurioù Troude), ha krediñ a ran a-walc'h n'eus anezhañ nemet ***kemmlec'h** distummet (sl. GMB 357). Evit *kemb-*, sl. DBFV 126 **'kem, kemb'**, "différence", BrE. **'memb'** h.a.. Sl. ivez **marc'hallac'h** gant *lec'h* dibouez evel e *kemblac'h*. Perak ne rafemp ket gant **kemmlec'h** evit "analogiezh" (sl. "e-kemm" h.a.). Zoken mar fazian war ar gerdarzh (ar pezh na gredan ket) e ve azas ar ger. E Kb. : *cydweddiad* (***kedweziad/kedoueziad** – en abeg da *a-ouez* siwazh !) *cyfatebiaeth* (***kevatebiezh**), *tebygrwydd* (***tebegrouez/tebegroz**) : an daou ziwezhañ ne glotont ket mat, me 'm eus aon. Iw. *cosúlacht* (gwezhall *cosmhalacht* = *co* + *samhlacht* = ***ke(n)heñveliezh**) : *analach* (eus al La. *analogia*, CDIL A-325, LEIA A-73).

Disoc'h kinniget : **kemmlec'h ; kenheñveliezh**, hemañ diwezhañ o hañvalout din ar gwellañ, marteze gant ar stumm ***keñveliezh**.

B : Mirout a rafen ar stumm **kemblac'h**, dre zaou abeg : a) anavezet eo b) ar furm ***kemmlec'h** kinniget zo forc'hellek (= kemmañ *lec'h* !). Setu an disoc'hoù a ginnigan evidon :

Kemblac’h, er ster kreñv : keñver hevelep ; **damheñveliezh, kenheñveliezh**, er ster gwan, ledan keñver heñvel. Sk. : "Tu zo da ren dezrannoù **kemblac’hek** war ar bountad folklorour hag ar bountad yezhelour (eleze heuliañ an hevelep hentenn-dezrannoñ) ; **kenheñveliezh** a vo kavet war veur a boent etre an daou vountad (ur siguregezh, diwerc’hegezh ar palioù zo kemend-all a heñvelderioù etrezo ; **kenheñvel** eo an daou vountad war ar poentoù-se)". Ret eo anzav n’eo ket aes bepred diforc’hañ. arverioù an daou dermen *kemblac’h* ha *kenheñveliezh*. Mat eo gouzout e tenn **kemblac’h** d’ar rikted jedoniezhel, ha **kenheñveliezh** d’un arver laoskoc’h, skeudenneloc’h.

A : "accent tonique" a c’hoarvez eus daou dra :

1° Sz. *pitch*, Al. *Höhe, Tonhöhe*, It. *acuità*, Gr. *tónos* = Br. **ton-mouezh**, berraet e **ton**.

2° Sz. *stress*, Al. *Druckakzent*, It. *accento dinàmico* = Br. **pouez-mouezh**, berraet **pouez**

KIS-D057 – Gl. signification, Br. eulad

(A, B - 08 71)

Dav eo arverañ a-benn ar fin deveradoù **eul** (ouzhpenn **kanteul** hag **arganteul**. E gwir, e rankomp ober un diforc’h tidel a-walc’h etre **ster** hag **eul**. Setu an hini a ginnigan : mirout **ster** er c’hemeradoù ergorel pa ranker enebañ ouzh kemeradoù dangoreloc’h. Sk. : "L’action donne aux rapports sociaux un *sens déterminé*" (= **ster**) ; "L’homme inscrit ses *significations* dans le monde" (= **eulad**)).

A-du e ven ivez evit ober gant ur verb **eulañ** gant ar ster "rein eul da". "Il *donne* à ses conditions de vie la *signification* d’une entrave qu’il faut briser" (= **Eulañ** a ra amveziadoù e vuhez evel un hual da derriñ).

A : Ne ouzon ket re ha ken ret-se eo savelañ an diforc’h sotuil a ginnigez etre kemeradoù ergorel ha dangorel. A-wezhioù e c’hell bout diaes dirann ar savboentoù. Petra a dalv, a-durrall ur frazenn c’hallek evel "l’homme inscrit ses significations dans le monde" ? logomakiezh n’eo ken, me ’m eus aon : "emañ mab-den o jubennin ar bed (roet)" ? pe "emañ mab-den o klask lakaat ar bed (an natur, h.a.) da sujañ d’e soñjoù" ? Ha perak "inscrit" ? () Gwallsius on marteze a-walc’h pe waret brein gant va frederennoù yezhel, met pa glevan ster e klevan *historia* war un dro ha "reiñ ster" a son ennon dres evel da **eulañ**... Kement-se ne dalv ket n’eo ket deut poent da arverañ *eul* hag e zeveregoù.

B : A-zivout **eul** e talvez *awdl* Kb. kement ha Sz. *song, poem ; story, tale, rigmarole ; rhyme ; opportunity*. N’emañ ket pell diouzh **istor** enta. A-du ganit evit kavout flabachek troiennoù ar galleg "inscrit ses significations" h.a., nemet ez eus evelkent ezhomm eus daou

dermen evit diforc'hañ ar gwiskadoù ster. Lakaomp e son dihuner va gwreg diouzh ar beure : hi a zihun, me a dap yevenn ar pellgomzer ; ster ar soniri = c'hwec'h eur eo, eur divizet ganti evit sevel — heuliad divizoù, oberoù, gweredoù gwerc'hel meizadus en o ster ergorel ; evidon, e 'm hunvre, ez eulan ar saviad evel ur c'halvadenn bellgomz : ur forc'had zo etre va eulad (ar ster a roan d'ar saviad, a "enskrivan" er bed dre va ersavadenn : tapout krog er pellgomzer) ha ster ergorel ar saviad gwerc'hel ; va gwreg, diouzh he zu, a eul ar saviad evel "poent eo sevel" (an **eulad** "enskrivet" ganti er bed dre hec'h ersavadenn, dihuniñ ha sevel, disheñvel diouzh va hini, zo kevazas diouzh ster ergorel ar saviad gwerc'hel).

KIS-D058 – Gl. **classe, genre, espèce**

(A, B - 08-09 71)

B : An termenou-se a boelloniezh n'o deus kevatal resis ebet e Br.. An termenou arveret gant Arzel Even ne glotont nemet gant rummadur ar bevion (**gouennad** "espèce", **doaread** "genre", **kevrennad** "classe", **kerentiad** "famille", **rannad** "ordre", **skourrad** "embranchement"), ouzhpenn ma chom pep hini diresis bras.

Dav eo mont d'an termenadurioù hag ensellout an diskoulmoù degemeret er yezhoù all.

Gl. *classe*, Al. *Klasse*, Sz. *class*, Kb. *dosbarth*.

Teskad termenet dre berzh ma 'z eus un pe lies doare boutin d'an elfennoù anezhañ ha dezho nemetken. Ar ger arveret e Br. arnevez eo rumm ; kinnig a ran ma ve miret, gant e zeveradoù **rummañ, rummadur**, h.a..

Gl. *genre*, Al. *Gattung, Familie*, Sz. *genus*, Kb. *rhywogaeth, math*.

Gl. *espèce*, Al. *Art*, Sz. *species*, Kb. *is-rhywogaeth*.

Pa vez daou rumm *A* ha *B* hevelep ma 'z eo astennvaez ar rumm *B* ur rann eus astennvaez ar rumm *A*, ez anver genus ar rumm *A*, species ar rumm *B*.

Tu zo da sevel ar c'houblad termenou-se dre rakgeriañ an termen **rumm**, eleze : ***bonrumm, *penrumm, *kentrumm, *kevrumm / *eilrumm, *isrumm, *gourumm**, h.a.. Koulskoude e soñjan e c'hell e degouezhioù 'zo c'hoarvezout riskladurioù ster, ha mat eo neuze arverañ ur bennrann disheñvel diouzh **rumm**.

Soñjet 'm eus e hBr. *gen (-ien)*, ha kinnig a ran : ***kenien** evit *genus* ; ***rannien** evit *species*.

A : Diaester ebet evit Gl. *classe* = **rumm +**.

E-keñver *genus/species* e kav din e ve ur fazi sevel an daou c'her war an hevelep

pennrann. Evit kement a c'hallan kounaat e vez graet a-wezhioù gant ar meizad Gl. "grand genre" (??), ha *subspecies* a vez arveret ivez el loenedoniezh. Diouzh un tu all, hBr. *-ien* eus **-geno-* ne dalv nemet evel lostger, ket evel pennrann a c'hallfed rakgeriañ gant ur rakger (*ken-* h.a.) nag un ak. (*rann-*) ; sk. ***rannien** a gomprenan evel "deveret eus ur rann" ha neket "rann ur ***gen**". Gwelloc'h e ve, da'm soñj, ober gant un deveradur eus hBr. *gen*, da skouer ***genenn** evit talvout kement ha La. *genus*. Un diaester a sav avat dre ma kaver "**gen** coll. *-enn* gènes" en NDBF hag ivez **gen** "jod". Kaout a ra din e ve Kb. *rhywogaeth* un dra bennak evel ***revegezh** ha diaes e ve ober gantañ (*rev* "sexus", *-ezh* o verkañ ur meizad re zifetis, h.a.). Daoust ha mat e ve ***genad** ?

Evit *species* ne welan tra evit an ampoent ; dedennus e ve *spis-* (+) mard eo aozet diwar La. *species*, met n'on ket evit gwiriekat bremañ.

B : Degemerout a ran da reizh evezhiadennoù A war ***kenien, *rannien**.

Hañvalout a ra din bezañ bastus kinnig *genad* evit *genus*.

Evit *species*, kentoc'h eget *spis* (eus La. *spissus* GMB 641), e ve gwell deverañ diwar *spes* (moarvat diwar *species* dre ur romaneg), dreist-holl peogwir ez eo bet arveret an termen-se gant kemeradoù tost d'an hini a glaskomp dec'heriañ. Kinnig a rafen neuze **spesad** (*-ad* evit pouezañ war arvez teskadel ar meizad, hag ivez evit klotañ gant **genad** ha diforc'hañ an termen diouzh **spes** arveret er yezh arnevez gant sterioù all diseurt).

An deveradoù a ve neuze :

Gl. *général, spécial* "dezhañ doare ur genad, ur spesad" : **genadek, spesadek**. Sk. : "Ar rumm 'loen' zo *genadek* e-keñver ar rumm 'mellkeineg' ; ar rumm 'mellkeineg' zo *spesadek* e-keñver ar rumm 'bronneg".

Gl. *générique, spécifique* "a zo piaouel d'ar genad, d'ar spesad" **genadel, spesadel**. Sk. : "An termen 'gwez' zo anv *genadel* kement gouennad 'zo, evel an derv, ar bezv, ar faou, h.a. ; an termenoù 'derv', 'bezv, 'faou' zo anvioù *spesadel* ar gwez".

Pa na eneber ket **spesad** ha **genad** e reer gant **rummel**. Sk. : "Pouezder rummel ur c'horf (ar pouezder piaouel d'ar c'horf-se, ouzh e ziforc'hañ diouzh kement korf all)". "An hormonoù n'int ket danvezenoù rummel (un hormon o tont eus bevedeg ur marc'h a zevoud gweredoù e bevedeg un den)".

A-zivout distagadur **genad-**, un diaester evit an distagerion laosk, eleze ur splet pa gavint aze ur redi da zistagan fraezh an arvar ma vint da zistagan heñvel **genad** ha **gennad**.

KIS-E059 – Gl. type

(B da A, D, E, F - 13 08 71)

Gl. *type*, Al. *Typus*, Sz. *type*, Kb. *nodwedd*-.

1. Skouerenn pe lunienn o tougen azonoù pennan ur rumm traoù, tud, h.a.. Er ster-se e kinnigan mirout **patrom**, **pimpatrom**, sk.: "Bimbochet zo *pimpatrom* ar Gall chaovin". *Patrom* a arverer ivez evel kevatal da Gl. *modèle*, Sz, *pattern*, sk. : "Patrom stuzegezhel".
2. Teskad an azonoù o tezverkañ ur rumm. Er ster-mañ e kinnigan ober gant **rizh**, sk. : "Ar *rizh* hirbennek, melegan".
3. Lunienn aozet diwar un teskad azonoù oc'h amparañ ur rizh : **rizhenn** : ar *rizhenn* sadek-fraezhel, da skouer (Freud). Er ster-se ez eo bet arveret **neuzenn** evit ar rizennoù douaroniezhel ha kenelel, sk. : "Liesseurt eo an *neuzenn*où-tud e Sine" (S.A.D.E.D., Don-109/1).

Deveradoù : **rizhel**, **rizhek**, h.a. hervez ster, "typique" ; **kantrizh** "typé" ; **rizhekaat**, **kantrizh** "typer", "typifier" ; **rizhouriezh** "typologie", h.a.

KIS-E060 – Gl. *spéculer*, *spéculation*, *spéculatif*

(B da A, D, E, F - 14 08 71)

Gr. *theôria*, Al. *Spekulation*, Sz. *speculation*, Gl. *spéculation*. Obererezh kefredel dezhañ da bal an anaoudegezh pur, enebet ouzh a) ar preder pleustrek o kaout un ober da bal, b) ouzh an anaout kantouezek.

Diresis eo an termenoù kinniget gant Vallée : **poellad**, **poellerezh**, **prederidigezh**, **imbroud**, **imbrouderezh**, ha gant Hemon **poellad**, **poellata**. Hini ebet anezho a) ned eo diforc'hell, – an darnvuiañ o vezañ arveret endeo gant sterioù disheñvel b) ne verk splann an enebadur ouzh ar preder pleustrek hag ouzh an anaout kantouezek.

Kinnig a ran sevel termenoù diwar **tebouez-* (*teb-*, *gouez*), An termen-mañ en em gav a-geñver gant *kantouez-* h.a., ken ma talvez an daou verb e Gl. :

kantouezañ "connaître empiriquement",

tebouezañ "connaître spéculativement".

Sk. : " *Un anaout damkanek zo un tebouezañ pa denn d'un ergorenn, pe da veizadoù a-zivout un ergorenn, na c'hell kantouezañ ebet o diraez*" KANT. "

An imbourc'h gouiziel a luskell etre an daou vlein-mañ na c'haller meizañ an eil hep egile an tebouezañ hag an arnodñ" GONSETH.

" *An tebouezañ zo un dra dangorek, a intenter a-geñver gant an tebouezer e-unan pe ar pezh a ra ; en eheb, an damkanañ zo ergorek, hag e intent a reer a-geñver gantañ e-unan*" LAFAYE.

Deveradoù **tebouezerezh, tebouezadur, tebouezer, tebouezouriezh, tebouezel, tebouezek.**

KIS-E061 – Gl. **objet, objectif**, h.a..

(B da A, D, E, F - 15 08 71)

Ret eo diforc'hañ div dachenn : hini an anadennoniezh ma 'z eo an ergorelezh danvez ar studi, hini ar gouezoniezhoù all ma 'z eo an ergorelezh amplegad ar studi, - stag ouzh houmañ tachenn ar vuhez voutin.

Tachenn an anadennoniezh

Daveet eur da DAFA 64 (*Preder* 64-65 1964).

An **ergorañ** (*Cogito, Noesis*) zo un anaout o savelañ un anavezad (**ergorad**, *Cogitatum, Noema*) diforc'h diouzh an anavezer (**ergorer**, *Subjekt*). Sl. **gourzhergor**, h.a..

Pa lavarer "ur perzh **ergorat**", e reer dave d'an ergorañ en deus savelet ar perzh-se : sellout a reer outañ evel ergorad dirak un ergorer. Sl. **ergoradel**, h.a..

Tachenn ar gouezoniezhoù all hag ar vuhez voutin

Pa lavarer "ur perzh *ergorel*", e reer dave d'ar bed evel frouezh an ergorañ, o sellout outañ avat evel trehontel d'an dangorelezhioù hiniennel.

An **ergorelezh** zo perzh ar bed sellet evel disoc'h an anaout ergorel, savelet en trehont d'an dangorelezhioù hiniennel ; *un* ergorelezh zo un doare da savelañ ar bed evel disoc'h *un* anaout ergorel, en trehont d'an dangorelezhioù hiniennel (arver ar ger-mell amstrizh a verk lieselezh an ergorelezhioù ; ken ergorel eo an anaout bevedel hag an anaout alvezel (fizikel-kimiek), hogen dizireadus eo an eil d'egile ha da heul, dizireadus an ergorelezh vevedel d'an ergorelezh alvezel).

An **anaout ergorel** a dalvez anaout e furm ergorañ, anaout-ergorañ. Un termenadur eo.

An **anaout ergorek** zo un anaout karzhet ar muiañ gwellañ dioutañ an dangorañ, eleze un ergorañ purañ gwellañ. Ur priziadur eo.

Notenn.- Kendave d'an anaout ergorel e lakaer an **anaout dangorel**. Ne gemerin ket perzh en arzaeladenn a-zivout dikted arver an termen "anaout" amañ hag un anaout gwirion eo an "anaout dangorel" ? pe hag arverañ a reer ar verb "anaout" amañ dre skeudenn nemetken. Heuliañ a ran amañ deskivadurioù ar vredoniourion anadennoniour gant un damant a sturvezher nemetken, – e lec'h all e c'hall an arzael war an danvez

bezañ renet (sl. ivez DAFA 64 : **kedouezañ, dangorañ**, h.a.). Hervez an deskivadur anadennoniel, ne c'haller ket lavarout petra a anavez an anaout dangorel, rak "lavarout petra" a ampleg un ergorelaat, eleze an dispenn anezhañ. An anaout ergorel zo dezhañ e andon en anaout dangorel, nemet e tiwan dre berzh ul lamm a zo war un dro steuzidigezh an anaout dangorel : gant gerioù all, an anaout ergorel ne c'hell bezan nemet e disoc'h un ergorelaat ha, dre se, ne c'hell ket anaout an anergorel (an dangorel) war-eeun evel anergorel, - e anaout zo e dreuzfurmiñ en ergorel end-eeun (an den ne c'hell ket anaout e vuhez kroueell, rak evit embreger an anaout e rank da gentañ paouez a vezan kroueell ; heñvel dra ne c'hell ket anaout war-eeun e zangorelezh rak hec'h anaout a ampleg he zreiñ en ergorelezh). Da heul, an dangorañ o chom intret en ergorañ ne vez ket anavezet war an taol ; ne vez anavezet nemet goude-taol dre stadañ diazasted an anaout devoudel. An diazasted-se, darbennet evel digevazasted an taol-anaout kentañ diouzh ar bed gwerc'hel, a redi an den d'un taol-anaout nevez, d'un ergorelaat nevez war-benn karzhan an dangorañ intret en ergorañ hag ouzh e faosañ, – pe da nebeutañ war-benn krennañ warnañ d'ar muiañ. An evezhiadenn-mañ zo un hent evit kompren perak e reer eus an ergorelezh frouezh un daelerezh etre an den-oc'h-anaout hag ar bed-da-anaout hag ivez perak ez eo istorek ar ouezoniezh.

Kendave d'an anaout ergorek emañ an **anaout dangorek**. An termen-mañ a verk ur priziadur, ur barnadur. Pep anaout devoudel zo ur genaoc'h a ergorañ hag a zangorañ. Pa varner emzalc'h un den ha pa damaller d'e zoareoù-gwelout bezañ dangorek, e rebecher dezhañ evit gwir n'eo ket kement-se an dangorañ a chom intret en e ergorañ, hogen kemer sol war brizhdevoudoù ledergorel evel pa vijent devoudoù ergorel. (Brizhdevoudoù ledergorel a ran eus saveladurioù un argerzh-ergorelaat nann kaset d'e dermen, nann karzhet gantañ pep dangorelezh diouzh e amgant, - an azon ez eo deuet d'e dermen o vezañ kevazasted an anaout diouzh ar bed gwerc'hel ; skouerioù splann eus seurt argerzh-ergorelaat hag eus e sioc'hanadurioù a gaver en istor ar skiantoù fizikel ha bevedel, sl. ar brizhdevoudoù ledergorel savelet war an tachennoù-se betek an 18th kantved, ha gant Descartes e-unan).

KIS-E062 – Ergor-, dangor-

(B da A, D, E, F - 16 08 71)

An daelerezh a zo abaoe kantvedoù e bed ar preder etre an anaout hag an anavezet en deus lakaet da ziwanan meizadoù niverus mesket-divesket, - n'eus nemet sellout e geriadurioù ar brederouriezh ar melladoù *objet* ha *sujet*.

E brezhoneg arnevez ez eus loc'het diwar an enebadur kevatal *ergor-, dangor-*. E lec'h all ez eo bet spisaet meizadoù an anadennoniezh war an dachenn-se. Aes a-walc'h int da ziverrañ : an den, an anavezour, a seller evel **ergorer** ; frouezh an ergorañ renet gantañ eo an **ergoradoù** ; ar re-mañ avat n'int ket war-eeun un anaoudegezh eus ar bed fetis ; merkañ ne reont ken lankadoù un daelerezh ma anad ar bed fetis en trehont d'an ergoradoù evel **gourzhergor**. Pa gomz enta an anadennoniezh eus *Subjekt.*, ne verk aze nemet

an **ergorer** hep emplegadur trabedel, zoken pa stag ouzh an termen an adanv *transzendental* (sl. HUSSERL, *Ideen zu einer reinen Phänomenologie...* (1913) ; tr. Gl. *Idées directrices pour une phénoménologie* (1950))

Seurt diforc'h anadennoniel etre **ergorad** ha **gourzhergor** zo e orin hanezel en diforc'h savelet gant an idealourion (Kant pergen) etre keal an traoù evidomp ha keal an traoù enno o-unan, etre *fenomenon* ha *noumenon*. Koulskoude, er-maez eus an imbourc'hioù anadennoniezh, ez eo divastus mirout an, enebadur **ergorad-gourzhergor**, ha dav eo dimp kaout termenoù oc'h enebiñ ur *sujet* hag un *objet* nad int ket anadennoniel.

Kinnig a ran mirout ar pennrannoù *ergor-* ha *dangor-*, dre abegoù anat : ar meizadoù anadennoniel zo ereet start ouzh ar meizadoù boutin ; arveret hon eus c'hoazh a-hend-all deveradoù diwar *ergor-* ha *dangor-* er preder hag er pleustr nann anadennoniel.

An enebadur boutin etre *objet* ha *sujet* zo an hini etre an den oc'h anaout (*sujet*) hag ar pezh a anavez (*objet*), hep damant d'an "dezhvad" en deus an *objet-se* e-keñver gwerc'helezh (eleze d'e savlec'hiadur er bed fetis, en eñvor, er faltazi, h.a.).

Er ster hollek-se ne gavfen ket bastus ober gant **ergorad**, a zegasfe mesk pa ve ret keñverian hag enebiñ ar meizad hollek gant meizad dibarek an anadennoniezh. Kinnig a ran ur furm neptu e-keriver anadennoniezh : **ergorenn**. A-geñver ganti e ranker sevel an termen : **dangorenn**.

Ken ma c'haller stigmañ braslun ar stervaoù evel-henn :

E-keñver anaout : **dangorañ ergorañ**

dangorel ergorel

dangorek ergorek

E-keñver anadennoniezh : **ergorer ergorad gourzhergor**

E-maez anadennoniezh : **dangorenn ergorenn**

"Pa lakaan ent eeunek e c'hallan bezañ, hep rat din, ur boud ergorel, ez emplegan dre se end-eeun ez eus eus an hentez, rak penaos e vefen ergorenn ma n'eo ket evit un dangorenn ? E-se, an hentez zo evidon da gentañ ar boud ez on un ergorenn evitañ, eleze ar boud a c'hounezan *drezañ* va ergorelezh" SARTRE.

"Ar vezh pur zo ar santad a vezañ un *ergorenn*, eleze a en em *anaout* er boud-se displeberet, dalc'hiat ha sonnet, ez on evit an hentez (). Ersaviñ ouzh ar vezh a vo end-eeun anaout evel ergorenn an hini a anaveze *va* ergorelezh din. Diwar ma anad din an Hentez evel ergorenn (), en em aspiaouan : rak ne c'hallan ket bezañ *ergorenn evit un ergorenn*" SARTRE.

"Va c'horf ned eo ket ha ne c'hell ket bezañ un ergorenn er ster ma 'z eo unan ur benveg diavaezel din" G.MARCEL.

"Eus ar c'horf-se, ne c'hallan lavarout nag ez eo 'me' na ned eo ket 'me', nag ez eo evidon (ergorenn). Diwar an derou en em gav trehontet an enebadur etre dangorenn hag ergorenn" G.MARCEL.

KIS-E063 – Gl. *objet, sujet*

(B da A, D, E, F - 16 08 71)

Er mellad-mañ e fell din gronnañ ar sterioù disheñvel o deus an termenoù-se e Gl. hag er yezhoù all en ur adwelout o c'hevatalioù Br.. Heuliañ a rin an urzh kemeret gant Foulquié ha, diouzh ret, Lalande.

OBJET

A.1. Kement gwerc'henn danvezel a c'haller dornren : ul levr, ur morzhol, ur maen. Br. **tra**, ls. : **traoù ; traezenn**, ls. : **traezoù**.

A.2. Ar pezh a zo e kaoz, a bleustrer warnañ, a gemerer da abeg, h.a.. Br. **danvez** un imbours'h ; **testenn** ur studi ; **abeg** ur rebech ; **kraf** an tabut ; **dalc'h** ar brederiadenn ; **kudenn**, h.a.. Merkomp ez eo damgemmesket e galleg amañ stervaoù *objet* ha *sujet*. Alese, **divoud** zo e lec'h amañ ivez.

A.3. Ar pezh a glasker tizhout. **Amkan, pal, termen**.

B.1. "Pezh a zo dezevet, pe derc'het, e kement m'en diforc'her diouzh an ober-dezeviñ" Lalande. **Ergorad (ergorañ** o vezañ ar verb dezhañ ar ster hollek evit dezeviñ, derc'hañ, merzout, kounañ, faltaziañ, h.a., – hep kevatal e Gl. na marteze er yezhoù all ; klotañ a ra gant an anv-kadarn *Noesis* arveret gant Husserl, sl. Abanna, Tri modekadur..., *Preder* 79-81/63-74 1966).

Er ster-mañ e ranker pouezañ war un diforc'hadur all etre an ergorad hag an dra, pe evit heuliañ Husserl, etre an *ergorad* hag ar **gourzhergor**.

Diwar ma ne reer ket an diforc'hadur-mañ diwezhañ avat ez eo gwell ober gant *ergorenn* (eleze, er ster anadennoniel : *Objekt* = **ergorad** ; *Gegenstand* = **gourzhergor** ; hogen, er ster nann anadennoniel, e ranker treiñ *Gegenstand* dre **ergorenn**).

"Ar pezh a anvomp an ergorenn ned eo ket dre ret an **dra**. Hemañ zo ur werc'henn diavaezel ergorelaet, a savelan dezhi un trebaderezh e dedroadur ar bed. An ergorenn a c'hell bezañ hepken un elfenn gendalc'hel hag anavezadus eus va derc'hadurezh. Un dra merzet e c'hell bezañ, hogen kenkoulz-all ivez un dec'hmegenn, ur meizad, ur mennoz" Cl. DUCOT . (Anat eo e ve ur fazi treiñ amañ *objet* dre **ergorad**).

B.2. Ster realour oc'h ober un hevelep tra eus an "objet" hag eus ar "chose en soi". **Ergorenn** amañ bepred, ha nepred **ergorad**, ha nebutoc'h c'hoazh **gourzhergor**.

C. Ster hanvoudelour (kv. an arroudoù diwar Sartre e KIS-E062). **Ergorenn** amañ bepred ivez.

SUJET

0.1. Er boelloniezh : **divoud**.

0.2. Er yezhadurezh : **rener ; divoud ; penndivoud** (sl. S.A.D.E.D. Yad-3/4).

0.3. En drabedoniezh (= substantia) : **solwez** g..

A. Evel *objet* A.2. : ar pezh a gomzer diwar e benn, h.a. . **danvez, testenn, divoud**, h.a..

B. Enebet ouzh *objet*. En anadennoniezh : **ergorer**. Er-maez eus an anadennoniezh : **dangorenn**. Ret eo merkañ e chom mesket an daou ster gant an anadennoniouriorn hag e vo ret gwechoù 'zo ober gant **dangorenn** evit treiñ *Subjekt, sujet*, arveret ganto.

C.1. Er vezekniezh ha da heul en imbours'h war an dud hag an traoù bev, an hini a c'houzañv ar c'hleñved, ar mezegadur, an arselladur : **gouziviad**.

C.2. An hinienn evel dalc'het dindan ur rieg : **sujed**.

H. (Lalande) "Sujet d'un droit" : **piaouer** ur gwir.

Sterioù all, nann meneget gant ar geriadurioù : "*sujet économique*" : **armerzhiad** ; "*sujet social*" : **kevredigour**.

KIS-E064 – Gl. *intuitif, discursif*

(B da A, D, E, F - 16 08 71)

Ar **meizañ** a eneber ouzh an **nadiñ**.

An **nadiñ** (connaître intuitivement) zo un anaout eeun, ar **meizañ** un anaout ameeun kaset da benn diwar-bouez oberatadurioù kefredel (poellatadurioù, meizadoù). Ar meizañ zo ennañ enta un treug, anvet e La. *discursus*, a ginnigan envel an **areg** ; ar meizañ a ve neuze termenet evel **anaout aregel** (connaissance discursive).

"An areg ne grou netra drezañ e-unan ; ned eo nemet un araez-dezougen, un naoz o kas pelloc'h dour an andon. Hon c'hreñved, a-fet anaout, zo holl e-barzh an nadiñ, hon gwanded er redi da gavout ent hanteradek ar pezh na anavezomp ket war-eeun da wir." LALANDE.

"A-hed e dreug, ez argerzh an areg dre an naderezh." VIALATOUX.

"Forc'hellek eo komz eus "connaissance discursive" (°) : an aregañ, evit gwir, n'eo ket un anaout, hogen un tremen, un araez, un hentenn a-benn anaout ; pe, mar kaver gwell, un anaout war zedreiñ, war ziorren, war emc'hwelañ. Ar pezh a zo aregek ez eo argerzh an dezeviñ. An dezeviñ a areg evit anaout ; an ober-anaout e-unan avat zo nadiñ" VIALATOUX.

(°) Ar forc'hellegezh meneget amañ zo etre an daou ster eus ar Gl. *discursif*. *Connaissance discursive* a c'hallfed kompren a) pe evel **anaout aregek**, eleze oc'h ober eus

an aregañ un mod eus an anaout e-kichen an nadiñ ha disheñvel dioutañ, un anaout-aregañ e-kichen an anaout-nadiñ b) pe evel anaout aregel, eleze dre araez an aregañ, an anaout o chom bepred un nadiñ. Ur fazi eo enta, hervez VIALATOUX, komz eus anaout aregek. Heñvelda, komz eus **dezeviñ aregek** (pensée discursive) zo sellout outañ evel o c'hoarvezout eus an aregañ, komz eus **dezeviñ aregel** (pensée discursive bepred, – forc'hellek e chom ar Gl. amañ) zo sellout outañ evel o kaout da welout gant an aregañ.

"Evel ma lavar an Ao. Bergson gant reizh, un naderezh prederouriezhel a c'houlenn un arvesterezh hir zalc'het. An arvesterezh diaes-se n'emañ ket pell a vezañ un hentenn aregel a naderezh". BACHELARD.

Gl. *intuition*, Al. *Anschauung*, Sz. *intuition*, Kb. *sythweliad*. (Sl. KIS-E054) Hervez an degouezh e vo arveret : **nad, nadiñ, naderezh, nadadenn**, h.a..

Gl. *intuitif*, Al. *anschaulich, intuitiv*, Sz. *intuitive*.

1. A-zivout argerzhioù ar spered : *nadel, naderezhel, -nadiñ*, h.a.. Sk. : An dezeviñ nadel, enebet ouzh an dezeviñ aregel ha meizadel.

"En naderezh arnodel emañ ereet diziskoulm an nadel hag an aregel" REY.

2. A-zivout an dud pe o emzalc'hioù, o dougoù, h.a. : **nadek, nadidik, nadidig**.

"Bezañ nadek, a-benn ar fin ez eo bezañ speredek-tre" SPAIER.

"Un nadidig, na vefe tamm ebet poelloniour, a gouezhfe hep mank en holl stultennoù ur faltazi diroll ; hogen ar poelloniour, ma ne ve ket un tammig nadidik ur wech an amzer, en em vac'hfe ken buan ha tra er gaonac'hañ skolastik" L. de BROGLIE.

Gl. *intuition prospective*, Br. **naderezh ragorus**.

Anaout war-eeun hep poellata emouiziek ; da skouer deznaouiñ ur c'hleñved raktal diwar stadañ un nebeut azonoù.

"Dre ar boelloniezh ez anataer, dre an naderezh ez imbrouder" H. POINCARÉ.

"Hent poelloniell ebet ne gas da savelennoù elfennel (goulakadurioù hollek) : an naderezh nemetken, harpet war ar c'hantouezañ, a gas dezho" A. EINSTEIN.

Gl. *intuition rétrospective*, Br. **naderezh ator**.

Gwel kevandodus un hollad anavezet da gentañ dre ur gwel dezrannus, eleze elfenn hag elfenn.

"Mar 'm eus meizet da gentañ-penn diwar-bouez oberatadurioù diseurt pe geñver zo etre B ha K, neuze etre K ha D, hag erfin etre D hag E, ne welan ket evit kelo pe geñver zo etre A hag E, ha ne c'hallan ket e verzout diwar ar re a anavezan endeo, anez o c'hounañ holl. E-se en o ergerzhin lies gwech dre ur monedone diastal eus an empenterezh a rank, war un dro, nadiñ pep tra ha tremen gant re all, betek ma 'm bo desket tremen eus an hini kentañ d'an hini diwezhañ buan a-walc'h evit na lezel hogos roll ebet gant ar c'hounerezh, ha nadiñ, war a hañval, pep tra en ur ser" DESCARTES.

Gl. *comprendre* (= connaître par intuition synthétique), Br. **kevnadiñ**.

"Displegañ un ambren n'eo ket c'hoazh he c'hevnadiñ hag a-geveskemm. An enebadur a hañval enta kejañ gant an enebadur etre naderezh dre genhoal ha meizerezh aregel, etre difetis poelloniel ha fetis hanvoudel" M. MARSAL.

"Diazezet eo ar gevredadouriezh alaman tost en he fezh war ar c'hevnaderezh. An holl gevredadourion alaman a zegemerfe, a gredan, frazenn Weber : un davead stadegel, pegen prouus bennak ma ve, ne spir ket d'hon c'hoant gouzout, pa fell dimp kevnadiñ an ereoù etre an abeg hag an ober o tisplegañ ersavioù an dud ha, da heul, an davead stadegel e-unan" R. ARON.

KIS-E065 – naderezh, meizerezh, daelerezh.

(B da A, D, E, F - 16 08 71)

Notenn a-zivout an naderezh, ar meizerezh, an daelerezh.

War-enep d'an displegañ "klasel" o loc'hañ diwar an elfennel evit degouezhout gant ar c'hemplezh, ez argerzh an hentenn daelerezhel diwar ar c'hemplezh, pe kentoc'h diwar ar fetis, evit disoc'h gant kealioù dezrannel hollek.

Da skouer, e-lec'h klask tremen eus an **naderezh** d'ar meizerezh dre adframmañ hemañ e-ser kendodiñ nadiñ hag aregañ, e klask er fetis an degouezhioù ma lez ar meizerezh (kempleshoc'h) an **naderezh** (eeunoc'h) da anadiñ. Ne argerzh ket dre ur c'hendodiñ tebouezel na kennebeut dre un dezrannañ tebouezel ; spiañ a ra ar werc'helezh fetis war-benn diverzout an dezrannoù fetis o c'hoarvezout enni.

An **daelerezh** zo un dialusk o treuzfurmiñ war un dro an anavezerezh hag an anavezodoù (sl. *Emsav* 53/149-150 1971) ; hini ebet eus ar peder elfenn a ra an dialusk-se (anaout, ober, anaoudegezh, bed) ned eo diloc'h, ne c'hell bezañ enta ur sol sonn ma c'haller en em harpañ da savelañ an teir all.

Ar **meizerezh** a c'haller kompren avat evel degouezh bevennat an daelerezh. En amveziadoù 'zo, ez a daskemmoù an ober hag ar bed ken bihan ma 'z eus tu da savelañ keñverioù hogos pur etre anaout hag anaoudegezh (evel en ur gevreizhenn jedoniezhel peder argemmenn ma 'z afe div eus ar re-mañ da gendalc'hennoù). E seurt degouezh e ve tu da studiañ ar meizerezh evel un arc'hwel distag, evel m'o deus graet ar brederourion "glasel". An diforc'h eo hemañ avat evit ar brederourion "glasel" e oa ar meizerezh un arc'hwel-diazezh, evit ar studi daelerezhel n' eus anezhañ nemet un degouezh nemedel, bevennat, un 'danavenn' eus an daelerezh. (An hevelep avantur a voe hini an **damougoù** er vededouriezh ; ar vededourion "glasel", Pavlov en o zouez, a venne adeiladiñ o anaoudegezh eus an ersav dre loc'hañ diwar an damougoù, sellet ganto evel furmoù elfennel, diskejennoù eus an holl

ersavioù loenel ha denel. Diskouezet eo bet ne oa an damougoù nemet degouezhioù nemedel, bevennat, na c'hoarvezont koulz lavaret nepred en ersavioù fetis, – a oa enta kenderc'hadoù arnodva !).

En hevelep doare, diwar ar meizerezh e c'haller tizhout an naderezh. Ar meizerezh a c'hoarvez eus un daelerezh darnel e par an anaout etre hon c'horf hag ar bed, – Dre hon c'horf ez arnodomp poelloù er bed, – an arnodiñ-poelloù-se a anver e lec'h all an aregañ. Pep poell arnodet a vez klotus, kevazas en arvezioù 'zo, diglotus, digevazas en arvezioù all. Ar meizerezh zo enta seurt embregerezh da zodiñ poelloù kevazasoc'h ha da garzhañ ar poelloù dispredet. En amveziadoù 'zo e vez buhez ar poelloù dodet evel peurgevazas ; en degouezhioù brientek-se eo ar meizerezh direet d'an naderezh pur. Fazi ar glaselourion avat e voe gwelout en naderezh un arc'hwel-diazez, pa n' eus anezhañ nemet un degouezh nemedel, bevennat, un 'danavenn' eus ar meizerezh. Dre studiañ an degouezhioù nemedel a seurt gant an naderezh hag ar meizerezh e tastumer un anaoudegezh diziouerus ; ar fazi eo avat savelañ an naderezh hag ar meizerezh evel arc'hwelioù distag, diazez.

"Prizius-dreist eo an nadadennoù : talvezout a reont da vezañ distrujet"
BACHELARD.

Ken sklaerius all eo derou an arroud :

"Dre he daelerezhioù hag he dezvarnerezhioù, an dreist-poellelouriezh (surrationalisme) a savel en un doare un dreistergorenn (surobjet). An dreistergorenn zo disoc'h unergoreladur dezvarnel, un ergorelezh na vir eus an ergorenn nemet ar pezh he deus dezvarnet. En doare ma anad er c'horrfizik kempredel, ez eo an atomenn pimpatrom an dreistergorenn. En he darempred gant an dec'hmegenoù, ez eo an dreistergorenn dik-tre kement hag an andec'hmegenn (non-image). Prizius ()".

KIS-E066 – Skrivadur an anvioù rusianek.

(G da B - 21 08 71)

Dont a ran en-dro war ar gudenn-se : evel ma 'm eus skrivet dit dija, skrivadur an anvioù kirillek dibabet gant K.I.S. n'eo ket ur skrivadur etrevroadel ; ne vez ket arveret gant ar c'hreizennoù a studioù soviedel e Frañs, Breizh-Veur hag U.S.A. na da skouer gant *Gregg International Publishers* (un ti embann arbennikaet er skridoù 'skolveurel'). Etrevroadel eo marteze evit ar yezhoniourion, peogwir ez eo bet kinniget gant A, met bez' e c'hallan lavarout n'eo ket evit bremañ implijet er skiantoù kevredadel ; biskoazh ne'm eus kejet gant "X" evit "Kh". (Sl. KIS-E005, *Preder* 123-124/58-59 1969).

KIS-E067 – Treuzlizherennadur ar c'hirilleg

(A da B, G - 02 10 71)

1) Arabat kemmeskañ treuzlizherennadur ha treuzskrivadur (sl. evezhiadennoù Piette er feurse en *HY* kozh) ; treuzlizherennet 'm eus al lizherenneg kirillek (ac'hann ' , š, č, šč, é, h.a.)

2) Gwir eo e vez roet lies kevatal latinek da *X* kirillek ; e-pad pell e voe graet gant *ch*, diwar skouer an tchekeg, bet kemeret da ziazez evit latinekaat ar yezhoù slavek kirillek o lizherenneg ; hogen, o vezañ ma talv *ch* kement ha /tš/ = /č/ e saozneg, e voe graet, hag e vez graet c'hoazh, gant *kh* = kir. *X*, peurliesañ er c'hazetennoù saoznek, hag ac'hane gallek (Sk. 'Khrushchev') ; an douaroniourion avat, re eus ar skol nevez a ro anvioù an dud hag ar c'hêrioù e yezh ar vro, o deus arveret hag a arver alies c'hoazh *h* evit kir. *X*. Techet eur bremañ avat da ober gant *x* evit an abegoù-mañ :

/x/ eo an arouez degemeret gant an IPA ; ha dreist-holl e tiforc'her en ukraineg etre $\Gamma = /h/$ $h (/g/ g$ o vezañ Γ) ha $X = /x/ x$. N'eus nemet gant *h* en he c'heveleb latinek, ar hrvateg ("kroateg"). Da zisoc'h enta :

1/ pe ober gant *ch* (mod an tchekeg hag an treuzlizh kozh) : displetus eo.

2/ pe ober gant *h* (mod ar hrvateg hag an douaroniourion italian) ;

3/ pe ober gant *x* evel ar slavegourion a vremañ.

An trede disoc'h a gavan ar spletusañ, daoust ma komprenfen an eil hini keit ma ne vo ket anv a ukraineg. Enebiñ a ran groñs avat ouzh *kh* ha muioc'h c'hoazh ouzh *c'h*. Ne gav ket din e ve un diaester bennak all, nemet marteze e ra tud gwezh gant *e*, gwezh gant *je* evit kir. *E*, ar pezh n'eo nemet ur jabennadur, dres evel ma rae Mordiern pa dreuzskrive ar gerioù estren.

KIS-E068 – Gl. *présent, présence, présentifier*.

11 09 71 (B da A, D, E, F)

Gl. *présent, présence*.

A-raok menegiñ an diforc'hoù-ster, ez eo mat merkañ ez eus termenoù brezhonek o klotañ gant holl sterioù ar gerioù gallek : **bezant, bezañs**. Kinnig a ran ma vent dalc'het en o sterva ledan hag amspis, - seurt termenoù amspis o vezañ prizius bepred pa c'haller lakaat en o c'heñver termenoù spis o tec'heriañ rannoù eus o sterva.

Evit studiañ kemeradoù an termenoù-se, ez eo mat dezrannañ an div elfenn empleget ganto e pep kemerad. **Bezant, bezañs** a empleg div elfenn o vezañ an eil dirak eben.

Aroueziomp dre *A* an elfenn-daveiñ ma emañ *B* dirazi, bezant outi. Kentoc'h eget "den", e lakaan "elfenn emouiziek", rak 'bout bezant ouzh un den kousket' da skouer a emleg ur c'heñver disheñvel diouzh an hini empleget gant 'bout bezant ouzh un den war evezh'.

a) *A* = elfenn emouiziek, *B* = elfenn emouiziek.

Menegomp an droienn : "Ober un dra *a-ouez* d'an holl". Klotañ a ra gant *gouezvoud* (kv. Kb. *gwyddfod*). Bezañs *B* amañ = **gouezvoud** *B*. Sk. : "Sinañ ur gevrat e *gouezvoud* daou dest".

Bezant a ve neuze **gouezveziat, gouezveziad**. E degouezhioù 'zo e teu **gouezveziad** da dalvezout kement ha test. Sk. : "Kement-se a c'hoarvezas, *N* hag *M* o vezañ *gouezveziat*", pe "o vezañ *gouezveziaded*".

Un doare all a ve sevel termenoù diwar *a-ouez* dre dreadverbadur : **diaouez**. "A-ouez d'an holl" = "E diaouez an holl". "A-ouez din" = "E'm diaouez".

b) *A* = elfenn emouiziek, *B* = elfenn diemouiziek diforzh.

Ster ledan oc'h enderc'hel koulz ar vezañs trael dre ar merzout hag ar vezañs kealel dre ar c'hounañ, ar faltaziañ, h.a.. Kinnig a ran ar verañ ar rakger *er-* en e gemerad "a-dal da" (evel en "ergorañ") hag ar bennrann **gouez** : **erouez, erouezded**, h.a.. Sk. : "O tihuniñ en ur gambr dianav, e sellis pizh ouzh kement tra a oa *erouez* din". "Dre forzh bezañ dirazomp, e paouez traoù hon amva a vezañ *erouez* dimp". "An eñvor ac'hanoc'h a chom *erouez* din bepred" pe "Chom a reot *erouez* da'm c'houn da viken" (dafar evit al lizheroù karantez !)

k) Husserl en deus faoutet e daou ar sterva b) dre ober un diforc'h etre bezañs trael ha bezañs kealel, etre merzout er bed diouzh un tu, ha "merzout" er bred diouzh an tu all.

k1) *A* = elfenn emouiziek, *B* = elfenn diemouiziek, trael (merzet)

O vezañ m'hon eus diforc'h et e lec'h all (*Preder 79-81/68 1966*) **kantvout** (merzout trael) hag **argantvout** (kounañ, faltaziañ, aroueziañ, h.a.), e kavan bastus hag eeun ar verañ an termenoù-se :

erouez evel tra merzet : **kantveziat, kantveziad**

erouezded tra merzet : **kantveziadezh**.

k2) *A* = elfenn emouiziek, *B* = elfenn diemouiziek, kealel (kounet, h.a.)

erouez dre gounañ, h.a. : **argantveziat, argantveziad**

erouezded dre gounañ, h.a. : **argantveziadezh**.

Notenn. – Diwar an termenoù-se e teverer kenedc'heriadoù da dermenoù boutin Husserl : "gegenwärtigen" : **kantveziataat** ; "vergegenwärtigen" : **argantveziataat** ; "Gegenwärtigung" : **kantveziatadur** ; "Vergegenwärtigung" : **argantveziatadur**. Evit an termenoù-se e ra ar Gl. gant *présentation* "Gegenwärtigung" ha *présentification* "Vergegenwärtigung".

d) *A* = elfenn diemouiziek, *B* = elfenn diemouiziek.

Graet e vez gant **bezañs, bezañ, bezoud** hervez an dro (sl. *Preder 79-81/97*)

1966). "Bezañs an oksigen en aer", "Bezañs gerioù saoznek er brezhoneg", "Bezoud ar gomunouriezh en Afrika", "Breutaat war ar bezañ pe an divezañ eus dour war al loar".

Sterioù all ar Gl. "present".

An amzer o ren er mare ma komzer : ar **bremañ**. Diouzh ezhomm, ne ve enepster ebet oc'h arverañ **erouez** pe e zeveadoù amañ. **Errouez** avat a dalvezfe, ouzhpenn bremañ, amañ-bremañ, nomañ. Talvout a rafe marteze ivez da gendec'heriad d'ar Gl. *actuel*.

Notenn. – *Présentation* e ster an Al. *Vorstellung* a studian war un dro gant *Representation*, h.a..

KIS-E069 – Gl. représenter, représentation, présentation

(B da A, D, E, F - 13 09 71)

Ne zezrevellin ket amañ istor an termenoù-se e Gl. a-geñver gant istor an Al. *vorstellen*, *Vorstellung*. Klask a rin hepken brasluniañ o stervaoù a-benn gwiskañ ar re-mañ gant termenoù brezhonek azas.

Gl. *représenter*.

Rannet emañ sterva ar ger-mañ e daou : a) kemer lec'h, ober en anv b) ober skeudenn, bezañ skeudenn.

a) Kemer lec'h, ober en anv ; Al. *vertreten*, *vorstellen*. Arveret e vez **derc'houezañ**, **amsaviñ**.

- E-keñver tud : "Roll ar c'hannad eo *derc'houezañ* ar re o deus e zilennet". "Ar breutaer a *zerc'houez* e arval dirak al lez-varn". "Pa vez angouest an Arlevier, e rank ar Besarlevier e *amsaviñ* dirak ar C'huzul".

- E-keñver traoù : "O kemmañ daveennaoueg, e vez *derc'houezet* pep linenn gant ur poent". "Er c'hoari emgann-listri, ur c'harrez a *zerc'houez* ur splujerez, daou garrez ul lestr-tarzher, h.a.". (Ret eo merkañ ez eus aze un arver skeudennel, hag e c'hell an termenoù dindan b) bezañ arveret ivez).

b) Ober skeudenn, bezañ skeudenn ; Al. *vorstellen*.

An termen boutin zo **skeudenniñ** :

"Un daolenn o *skeudenniñ* morlenn Vrest".

Er yezh voutin bepred, ha moarvat dindan levezon ar galleg, e reer gant **emskeudenniñ**

(se représenter) evit menegiñ ar "skeudennoù" empentet hepken. "Pezh a skeudenn al livour war al lien a vez disheñvel diouzh ar pezh en doa *emskeudennet* da gentañ".

Er yezh resis e ranker degas un termen all ledanoc'h e ster (a zo studiet pelloc'h, dindan *représentation*) : **derc'hennañ**.

"Pep hini a *zerc'henn* danvez e studi en un doare dibarek : ar c'himiour dre arouezioù ha delunioù, ar barzh dre c'herioù, klotennoù, skeudennoù-lavar, al livour dre livioù, linennoù ha gorreennoù, ar jedoniour dre riñvennoù, kevreizhennoù, krommennoù, h.a."

Notenn a-zivout savadur ar verb **derc'hennañ** : "derc'hennañ A" = "amparañ un derc'henn eus A".

Gl. *représentation*.

Rannet emañ sterva ar ger-mañ e tri : a) ar c'hemer lec'h, an ober en anv ; teskad tud o kemer lec'h, oc'h ober en anv b) skeudennadur o tiskouez traoù all k) pezh a zo erouez d'ar spered ; an dont erouez d'ar spered.

a) Al. *Vorstellung, Vertretung* ; Br. **derc'houezadur +, leuriadur, dileuriadur, kannaderezh**.

"An *derc'houezadur* a ro d'an derc'houezerion lec'h, rez ha gwirioù an derc'houezidi".

b) Er yezh voutin : **skeudennadur, emskeudennadur**. Er yezh resis : **derc'henn +**.

"An *derc'henn* eus un dra (resisoc'h : eus un ergorenn) a c'hell bezañ : un delun, un arouez, un ardamez, ur skeudenn, ur gevreizhenn, ul linenndresadur, un delwenn, un dec'hmegenn, h.a."

k) Al. *Vorstellung* ; Sz. *presentation*, Gl. (a-wechoù) *présentation*. Pezh a zo erouez d'ar spered, ergorañ un ober-dezeviñ : **derc'had +**.

"An dud o deus ur stuziadur sonerezhel n'o devez peurliesañ *derc'had* gweledel ebet. Ar re o deus ur stuziadur sonerezhel dister o devez *derc'hadoù* gweledel spis-tre"
Th. RIBOT.

Notennoù

1.- Mar bez ezhomm ober diforc'hioù nevez war ar sterva-mañ, e vo mat soñjal en **erouez-, -erouezañ** o lakaat ar pouez war ar bezañ bezant d'ar spered, **derc'hañ** o lakaat ar pouez war ar reiñ dremm, neuz d'ar pezh a zeu bezant.

2.- Keñverioù a welan etre **derc'hañ** ha **derc'had**, heñvel a-walc'h ouzh ar c'heñverioù etre **ergorañ** hag **ergorad**.

Evel ma tave **ergorad** da **ergorañ**, e tave **derc'had** d'ur verb **derc'hañ**. E keñverioù 'zo e klot an daou verb **ergorañ** ha **derc'hañ** ; an diforc'h ster etrezo zo da gavout en d'ur hadur-preder empleget gant pep hini :

ergorañ a laka e kont da gentañ-penn ar c"heñver anaout / anavezad, den oc'h anaout / bed da anaout. An den oc'h ergorañ zo o teurel (-korañ) dirazañ (er-) ar bed ; seurt ergoradur

avat, seurt anaoudegezh, zo kevazas betek ur poent hepken : anadiñ a ra abred pe ziwezhat un disklotadur etre bed an ergoradur (ar bed ergorat) hag ar bed gwerc'hel, disklotadur o tegas an den da ren un taol ergorañ nevez war glask d'un ergoradur kevazasoc'h. Seurt monedone, seurt daelerezh e par an ergorañ, a laka a-wel ar striv o stennañ an ergorañ war-du kevazasted an anaout pe, en ur yezh skeudennel un tammig dispredet, war-du ar gevazasted etre spered mab-den hag ar bed gwerc'hel. Setu perak n'eus enepster ebet en arver an termen "ergorel" gant ar ster "kevazas ouzh ar bed gwerc'hel", pe an termen "bed ergorel" evel kenster da "bed gwerc'hel". An **ergoradoù** zo frouezh an ergorañ hep lakaat e kont o c'hevazasted pe o digevazasted ouzh ar bed gwerc'hel.

derc'hañ a laka e kont da gentañ-penn ar c'halloudezh da anaout e stumm **derc'hioù** ha, war un dro, da stummañ **derc'hioù**. Merzout dremm un den ha kounañ anezhi zo daou zoare disheñvel d'he **derc'hañ** ; un trede doare a ve hec'h anaout en he foltred. An **derc'hadoù** zo frouezh an **derc'hañ** hep lakaat e kont ar modekadurioù bezus.

3.- Keñverioù a welan ivez etre **derc'had** ha **derc'henn** heñvel a-walc'h ouzh ar c'heñverioù etre **ergorad** hag **ergorenn**.

Emañ **ergorad** en ur c'heñver strizh gant **ergorañ** ; an ergorad zo termenet evel frouezh an ergorañ, kendave rik dezhañ. An **ergorenn** avat a ra dave war un dro d'an ergorañ ha d'ar pezh a ergorer outañ (d'ar gourzhergor) ; en ur yezh laosk : an ergoradoù zo er spered ; an ergorenoù zo traoù, ken er bed ken er spered, e kement ma ergorer outo.

Emañ ivez **derc'had** en ur c'heñver strizh gant **derc'hañ** ; termenet eo evel frouezh an **derc'hañ**. An **derc'henn** avat a ra dave war un dro d'an **derc'hañ** ha da **zerc'hioù** er bed ; en ur yezh laosk : an **derc'hadoù** zo er spered ; an **derc'henoù** zo traoù, ken er bed ken er spered, e kement ma talvezont d'ar spered evit **derc'hañ**.

Alese an diforc'h etre **derc'hañ** ha **derc'hennañ**.

Derc'hañ : merzout, kounañ, faltaziañ un **derc'h**, eleze amparañ un **derc'had**. Merzout un dremm zo he **derc'hañ** dre welout ; kounañ un dremm zo he **derc'hañ** dre an eñvor ; faltaziañ un dremm zo he **derc'hañ** dre an dec'hmeg.

Derc'hennañ un dra bennak zo amparañ **derc'hioù** trael a vo ar skeudenn, an arouez, an delun, h.a. anezhañ. "Er gimiezh e **terc'henn**er an oksigen dre al lizherenn O". "Derc'hennañ Doue dre ur c'hozhiad barvek". "Derc'hennañ an istor dre ur grommenn argrec'hus". "Da geñver ar goan vras e Kannati Sina e voe graet un tres eus an daol ; warnañ e oa **derc'henn**et **derc'houezourion** ar riezoù dre o bannieloù broadel".

KIS-E070 – talvoudenn, endalc'henn, yalc'h, ardaladur, dreistad al liñvelezh, keñverioù-kenderc'hañ , dezv ha lezenn.

21 08 71 (G da B)

Soñjal a ran e vefe mat kemmañ gerioù 'zo e-touez ar re embannet dija :

1) **Talvoudenn.** Kavout a ran e vefe mat dilezel "talvoudenn" peogwir, hervez da lizher end-eeun, ez eo bet dibabet "talvoud" evit sterva ar vuhezelezh.

2) **Endalc'henn.** Fall eo ar ger-mañ, troet rag-eeun diouzh ar galleg.

3) **Yalc'h.** Kinnig a ran "eskemmdi", peogwir e kaver ar ger e geriadur R. Hemon, ha klotañ ouzhpenn gant ar Sz. "Stock Exchange". E.V. a ginnige "yalc'h" evit "finances" ha R. Hemon en deus graet gant "Ministr ar Yalc'h" en ABK.

4) **Ardaladur.** Kavout a reer amañ ur skouer eus dislavar etre skritell ha gerdarzh (evel e "endalc'henn"), peogwir ar bennrann "tal-" a dalv da sevel gerioù all (**amdalañ, astalañ, eitalañ**). Ne glot ket "ardalañ" evit "amortir" rak n'eus **taladur** ebet (nemet er ster "amortissement financier" ; **ardalet** e vez neuze un amprest e stumm **taladurioù mareadeg**). Hogen ne c'haller ket komz eus ardaladur evit sterioù pennañ ar ger.

An "amortissement" a verk dispredadur ha dispriziadur an "immobilisations"er Fred ha lamet e vez diouto (Reolenn Framm ar Jederezh e Frañs). Mar greer gant "ardaladur", e c'haller krediñ ez eus un taladur da lakaat en diwan.

Hevelep tra evit ar Jederezh Broadel : an "amortissements" a verk neuze gwerzh ar postadurioù graet da adneveziñ ar madoù-kenderc'hañ pe da vuzuliañ an dispriziadur anezho. Merkañ a reont an diforc'h etre ar c'hevanstrolloù kriz hag ar c'hevanstrolloù rik. N'eus taladur ebet. Evel a'm boa skrivet dit, ar ger "koazhadur" kinniget gant E.V. a glot kalz gwelloc'h gant ar meizad e-keñver armerzh hag e-keñver jederezh.

5) **Dreistad al liñvelezh.** Mar tro an termen-mañ "préférence pour la liquidité", ez eo amsteriek, rak kompren a c'haller "suprématie de la liquidité".

6) **Keñverioù-kenderc'hañ - Keñver ha Darempred.** Ne gavan ket mat ober gant keñverioù evit treiñ "rapports de production, Produktionverhältnisse" ; gwelloc'h e vije bet mirout an diforc'h etre "keñver" ha "darempred", rak e-barzh *Emsav* ez int bremañ heñvelster. Graet 'm boa da skouer, evit an isdiorreadur, an diforc'h etre ar meizad keñverel hag ar meizad darempredel.

7) **Dezv ha lezenn.** Pe ziforc'h zo etre dezv ha lezenn ? War a seblant din, kemeret en deus ar ger "dezv" lec'h ar ger "lezenn" e kentelioù Pol, hag arveret e vez koulskoude ar ger "lezenn" er c'hentelioù kentañ. Ne welan ket perak e vefe distroadet ar ger "lezenn", nemet e vefe un diforc'h etre an daou c'her.

8) Goulennet 'm boa ivez perak e oa bet lakaet "sidan" e-lec'h "seiz", "nevidva" e-lec'h "marc'had", "gorreadeg" e-lec'h "emsavadeg".

KIS-E071 – talvoudenn, endalc'henn, yalc'h, ardaladur, dreistad al liñvelezh, keñverioù-kenderc'hañ , dezv ha lezenn.

(B da A, E, G - 15 09 71)

1) **Talvoudenn.** Termen kinniget gant VALLÉE. Abegiñ a ra G an termen-se dre ma ne glot ket e generad resis armerzhel gant ar sterva merket e yezh ar brederouriezh d'an termen **talvoud**. Respontet 'm boa dezhañ c'hoazh d'an 23 06 68, o tisplegañ dezhañ ur reolenn diazezet a sturyezhouriezh : ur strishadur sterva ne c'hoari ket dre ret war an termenou kent.

2) **Endalc'henn.** "Fall eo ar ger-mañ, troet rag-eeun diouzh ar galleg" eme G. Mard eo an eil parzh eus frazenn G dezrevell an arguzenn o prouiñ ez eo fall ar ger, ez eo disol an arguzenn.

3) **Yalc'h** (termen kinniget gant VALLÉE) zo bet arveret gant S.A.D.E.D. abaoe 1962. **Arc'hant, kellidoù** a glot gant Gl. *finances*.

4) **Ardaladur.** Reizh eo an evezhiadennoù graet gant G. nemet n'eo ket degemeradus an diskoulm kinniget gantañ. "Koazhadur" zo forc'hellek (Ddd-). Evit gwir, ma n'eo ket bet arveret kalz, ez eo bet kavet an diskoulm pellik 'zo (KIS 22 03 68 A da B, diemb.), gant an deveradoù diwar *traol-*. Ken ma c'haller stignañ an termenou evel-henn :

Sz.	<i>depreciation</i>	Sz.	<i>allowance for depreciation</i>
Gl.	<i>dépréciation</i>		<i>depreciation allowance</i>
	<i>amortissement</i>		<i>provision for depreciation</i>
	<i>moins-value</i>	Gl.	<i>fonds de dépréciation</i>
Al.	<i>Wertverminderung</i>		<i>provision pour amortissement</i>
	<i>Entwertung</i>		<i>réserves d'amortissement</i>
	<i>Abschreibung</i>	Al.	<i>Rückstellung für Abschreibungen</i>
	<i>Abwertung</i>		<i>Abschreibungsrücklage</i>
	<i>Amortisation</i>		<i>Wertverminderungsreserve</i>
	<i>Amortisierung</i>	Br.	<i>kellidoù traoladur</i>
Br.	<i>disgwerzhad</i>		<i>derannadoù traoladur</i>
	<i>dispriziadur +</i>		<i>ardaladur</i>
	<i>traoladur</i>		

Arver an termen **ardaladur** aze a glot gant ar ster roet dezhañ en *Notennoù Armerzhel*.

5) **Dreisted al liñvelezh.** Emañ ar gwir gant G. **Dreisted** zo dibabet fall evit dec'heriañ ar Gl. *préférence*.

6) **Keñverioù-kenderc'hañ.** G a hañval lavarout ez eo *Produktion-verhältnisse* da dreiñ dre "darempredoù-kenderc'hañ", war zigarez m'en em gav enebet **keñver** (savelet dre briziadur) ha **darempred** (war an dachenn) a-zivout an isdiorreadur. Ne hañval ket gwelout avat ez eus, ouzhpenn ar c'heñverioù savelet gant sell ar prizier, keñverioù war an dachenn. Un enepster e ve a dra sur treiñ termen MARX dre **darempredoù** !

7) **Dezv ha lezenn.** **Dezv** eo kement **lezenn** dezvet, eleze kement reizhenn eus ar gwir skrivet. Bez' e c'hell bezañ treuzkemeradurioù en *Notennoù Politikel*, ne 'm eus ket gwiriet. Mard eus, ez int aes da zisplegañ : pa ziazezer ur sterva nevez, e vez bepred ur prantad neuennadoù.

8) Evit an damheñvelsterioù **sidan / seiz, nevidva / marc'had, gorreadeg / emsavadeg**, n'eus ket peadra da gaout soñjoù du. Dreistad hiziv zo ezhomm warc'hoazh. Forzh penaos, **gorreadeg** hag **emsavadeg** a verk traoù disheñvel diwar an derou.

KIS-E072 – Gl. *inceste*, Al. *Blutschande*, Kb. *llogach* ; Gl. Sz. *clan* ; Gl. *symbole*

(B da A - 13 10 71)

Gl. *inceste*, Al. *Blutschande*, Kb. *llogach*.

Hag ur ger hengounel zo en ur yezh keltiek ? O vezañ ma oa an dra pouezus en holl gevredigezhioù meuriadel e ven souezhet na gavfemp ket un anv hengounel. Orin ar Kb. *llogach* ?

Kinnigoù VALLEE "**riboderezh** (ou **gadaliezh** plus relevé) **kar ha karez**", kurzhet gant HEMON e **karc'hadaliezh**, ned int ket bastus ; liv ar stuzegezh parrez zo warno, ha lu e teuont da vezañ pa seller ouzh un arver tudoniel pe kevredadel.

Ma ne adkaver ger hengounel ebet e rankimp sevel un termen. Div elfenn zo en arganteul :

a) an ere (nevet pe get) dre ar gwad ; evit e zec'herian e c'haller ober gant **gwad** evel just, evel en alamaneg ; gant **kar**, daoust ma tegas an termen-mañ ur gwel re zarnel, re gempred ha war un dro diresis : an dimeziñ gant ur geniterv zo dimezin gant ur garez hep ober *inceste* ; gerioù all : **hil, ac'h**, h.a.

b) an darempredoù revel, ar c'hediañ ; evit dec'heriañ an elfennennañ e c'haller

a') pe kemer meneg an darempredoù revel : **kediañ** (e-barzh *Tonkad 63, Preder 53-54/38 1963*, ez eus meneg eus un termen ***deoudiñ** a zo moarvat da garzhañ ; hogen diwar Kb, *godineb* ha hIw, *goithimm* ez eus tu marteze da dennan ur Br. ***goudin** ?)

b') pe kemer meneg an ere kevredadel kendave d'an darempredoù revel : **serc'h** (g. **karantez, orged, oriadezh**, h.a. ?

Petra a sonjez eus **gwadserc'h** g. ? Gant deveradoù : **gwadserc'hek, gwadserc'heg, gwadserc'hel** (ha marteze **gwadserc'h** b.). "Durkheim, an hini kentañ a roas an displegadur eus berzidigezh ar gwadserc'h".

Gl.Sz, *clan*, Al. *Clan*.

E yezh ar gevredadouriezh e ranker kemer an termen-se gant e ster arbennik. Penaos e skrivañ avat, **klan** (evel HEMON) pe **klann** ?

Gl. *symbole*.

E yezh ar gevredadouriezh hag ar vredoniezh e reer gant *symbole*, o reiñ d'an termen ur ster arbennik n'en deus da welout nemet a-bell gant ster boutin ar ger. "Pep *symbole* kevredadel zo dezhañ daou vlein : diouzh un tu ez eo un arouez diglok, un eztaol digevazas ; diouzh an tu all ez eo ur benveg-perzhian" GURVITCH. E meur a lec'h a-hend-all e vez enebet *signe* ha *symbole*. Anat eo ne c'hellomp ket ober gant *arouez* evit an daou.

Kinnig a ran ***argel** g. ls. : **-où** (**are-kom-sketlo*).

Va abegoù : a) *ar-* evel arouez, **kel** evel **gwengel** hag evel **kealiad** (an **argel** zo savlec'hiet war ur sterva hollek o terc'hel war un dro ar gwengeloù hag ar c'healiadoù) ; b) un adabeg eo kentoc'h hemañ, diazezet war un heñvelsoniezh : ur *kel-* all a dalvez "kuzh(at)". Ha dres, ken ar gevredadourion, ken ar vredoniourion a bouez war forc'hellegezh an argeloù ("e tiskuliont en ur oueliañ, e oueliont en ur ziskuliañ" ; skouer fetis war dachenn an orged : dilhad ar merc'hed danzeet evel argeloù revel tost pur er stuzegezh kempred). Ur c'hoari gerioù dre heñvelsoniezh n'eo ken, - hogen arabat diwelout seurt barregezhioù dic'hortoz ha disteuñvadus (sl. ar meneg eus ar "c'hevazaster kengerel sonframmel" war *Preder 53-54/94* 1963).

KIS-E073 – Al. **Blutschande** ; Gl. Sz. **clan** ; Gl. **symbole**

14 10 71 (A da B)

Al. *Blutschande*.

Dont a ra Kb. *llosgach* eus *llosg-* ("leskiñ") a gav din, gant *-ach*, dianav e Br.. Ger arouezius ebet kennebeut en Iw. col, liesteriek ouzhpenn. Ar pep gwellañ a ve ober gant ***gwadserc'h** (gourel, sl. Kb. *serch*), ha +. Dispis a-walc'h eo orin ha furmadur Kb. *godineb* (sl. GPC sub v°).

Gl. Sz. *clan*.

Ne gav ket din e ve ken ret all ober, gant **klan(n)**. Dont a ra, hep mar, ar ger-mañ diouzh al La. *planta*, sl. Kb. *plant* "bugale" (GOI 567, h.a.). Ha ne gav ket dit e ve a-walc'h gant **tudad** ? Bez' ez eus meuriad ivez. Bremañ, mar rankomp arverañ ar ger diwar an Iw. *clann*, e ve kenkoulz e skrivañ **klann**. Degas a ran da soñj dit e vez graet en Iw. gant *treibh* (skrivet a-raok *treabh*) gant ar ster-se, hag a vije Br. **trev**. Neuze e ve tu dalc'hmat d'ober gant *trevad* daoust da'r ger-mañ bezañ arveret endeo gant ster "an hini o vevañ en un drev" (sl. **trevadenn**, h.a.). Benel eo *clann* e nIw. (sl. T. De Bhaidraithe, EID 120). "**Tudad**" eo a blijfe din ar muan.

Gl. *symbole*.

Greomp gant **argel** enta, daoust na santan ket an ezhomm groñs da gavout ur ger nevez all amañ. Re a logomakiezh zo er "brederouriezh" sañset a vremañ hag aon 'm eus na ve ket gwall ret spisaat soutilderioù nevez. An dinoasañ droug e ve ***argel** avat.

KIS-E074 – gwadserc'h, argel ; Gl. idéal

(B da A - 15 10 71)

OK evit **gwadserc'h, argel** (ret-holl un termen, ha pa ve evit kenedc'heriañ an enebadur *symbole/signe*, evel m'hon eus ranket ivez sevel **arhent** evit kenedc'heriañ an enebadur *signal/signe*). Dav e vo ober gant **klann**, rak **trev, trevad, tudad (tudadel)** zo bet holl arveret gant sterioù resis all ; a-du-rall en em gav enebet **meuriad** ha **klann** e degouezhioù 'zo.

Dav eo a-benn ar fin dispakadañ ar rakger *eo-*. Ur follenn KIS a savin kent pell evit Gl. *idéal*. Daou boent-loc'hañ a ginnigan arverañ : **derc'h** (1. "forme", "aspect" GIB 295 ; 2. "pur", "beau" GIB 295 ; 3. "vue", "regard", "aspect", "apparence" DGVB 135, 152) ; **rizh** ; tri zoken, gant **keal**.

"idéal" (≠ "idéel") enebet ouzh "réel" **derc'hel, derc'hek** enebet ouzh **gwerc'hel, gwerc'hek** ; "idéaliser" :: "réaliser", **derc'hekaat** :: **gwerc'hekaat**.

"idéal" (= "type parfait, désiré") **eorizh, eorizhenn, eorizhel, eorizhek**. "Va eorizh eo" (G-l. "C'est mon type").

kealel zo bet arveret e-barzh *Emsav*, a gredan, e-kichen **kealiadel**, evel "idéel" e-kichen "idéologique" ; ha **kealelour** e-kichen **kealiadelour** ("idéologue"), o virout an hevelep keñver-ster etrezo.